

België-Belgique
P.B.
ANTWERPEN X
8/5124

rAntGroen

*Vlinderdag en -nacht in
de Hobokense Polder*

*Cursussen:
Paddestoelen
Vogeltrek*

*Boottocht op
de Oosterschelde*

Open Monumentendag in Fort 7

AFZENDER en VU:
Luk Smets
J. F. Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor Antwerpen X

www.zuidrand.be

natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

Website

Afdelingswebsite: www.zuidrand.be

Website Hobokense Polder: www.jama.be/whop

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, Voorzitter en Coördinator Beleidswerkgroep
03/455 22 12 - hugo.waeterschoot@tiscali.be
Daniella Van Peel, Secretaris en Coörd. Communicatiewerkgroep
03/827 85 16 - daniella.van.peel@skynet.be
Luk Smets, Penningmeester, Ledenadministratie en Website
03/289 73 66 - luk.smets@pandora.be
Johan De Ridder, Conservator Fort 7
0485/91 13 86 - johan.deridder3@pandora.be
Peggy Beers, Conservator Fort 7
0485/52 81 25 - beerske@yahoo.com
Johan Baetens, Conservator Fort 7 en Studiewerkgroep
03/281 78 59 - johan.baetens@yucom.be
Bert Mertens, Conservator Hobokense Polder
03/366 13 60 - bert.mertens@village.uunet.be
Nancy Geldhof, Bestuurslid
0485/85 13 64

Danny Jonckheere, Voorzitter Kern Hobokense Polder
03/828 64 03 - jonckheeredanny@vt4.net
Wim Mertens, Secretaris Kern Hobokense Polder
03/216 93 62 - wim.a.mertens@skynet.be
Ria Thys, Coördinator Educatieve werkgroep
03/289 73 66 - ria.thys@pi.be
An Caers, Administratie werkingsprogramma
03/458 34 80 - an.caers@pandora.be
Catherine Vandercruyssen, Coördinator Cursussen
03/288 81 07 - cvdx@pandora.be
Hilde Vangrunderbeek, Coördinator Agenda
015/32 08 05 - hildevangrunderbeek@skynet.be
Ronald Van den Bossche, Penningmeester Hobokense Polder
03/825 13 47 - ronald.vandenbossche@pandora.be

Redactie rAntGroen

Uiterste inzenddata voor artikels: 15 februari, 15 mei, 15 augustus en 15 november

Johan Baetens Hoofdredacteur, Fort 7-nieuws, Studie en Dierwaarnemingen
Ria Thys Lay-out, Educatieve artikels en Kinderhoek
Luk Smets Bestuursberichten
Peggy Beers Correctieadvies

An Caers Activiteitenagenda
Catherine Vandercruyssen Cursussen
Danny Jonckheere Hobokense Poldernieuws
André De Mul Verslagen
03/828 70 32 - demul.andre@belgacom.net -
Lucas Henninckstraat, 41 2610 Wilrijk

Contactpersonen geleide wandelingen in onze natuurgebieden

Fort 7: Natuurwandelingen: Tuur Wuyts, 03/449 99 11

Monumentwandelingen: Philippe Vanhove, 03/825 02 43 - philippe.vanhove@tiscali.be

Hobokense Polder: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60 -

walter.vandeweyer@pandora.be. De polderwandelingen worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met

Algemeen

Lidmaatschap Natuurpunt: 20 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Abonnementen: leden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Indien men voor beide tijdschriftenopteert, betaalt men 32 euro, lidgeld inbegrepen.

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 5 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname

aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico. Roken in ons clublokaal De IJsvogel is niet toegestaan.

Inschrijving voor de autobustochten: gepensioneerden betalen het tweede bedrag, het derde bedrag is voor jeugdleden en personen tot 21 jaar.

Wie laattijdig toch nog mee wil, gelieve enkel de penningmeester op te bellen. Hij alleen kan u zeggen of er nog plaats is in de autobus.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, gelieve zo

vlug mogelijk de penningmeester te verwittigen, zodat mensen die eventueel op de wachtlijst staan, kunnen verwittigd worden. Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens of met minibusjes.

Annulatie: enkel wie door ernstige reden niet kan deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf verwittigt, heeft recht op terugbetaling.

Annulatie bij weekends en reizen: bij afzegging zonder geldige reden dient er steeds 10% van de totale prijs te worden betaald. Bij afzegging zonder geldige reden binnen de maand voor de reis of het weekend dient er minimum 25% van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25%. Het bestuur oordeelt of de reden geldig is.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening: **979-9767547-40** van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.
Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen"

3de kwartaal 2004

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.

De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

- = Kostendelend vervoer (5 eurocent/km) wordt op de afspraakplaats georganiseerd.
- = Kindvriendelijke tocht.
- = Wandelingen, waarbij dit logo vermeld staat, zijn opgenomen in de VMFA-wandelkalender

Zo. 11 juli 2004 **Libellentocht in het Broek van Blaasveld**
13.00 u Gids en leiding: Armand Cuypers 03/440 29 01

Het Broek van Blaasveld is een gebied met grote en kleine vijvers afwisselend met bospartijen gelegen in de Rupelstreek. Daar proberen we tijdens een rondwandeling niet alleen libellen, maar ook vogels en vlinders op naam te brengen.

Afspraak: Vertrek met eigen wagens aan de Bist te Wilrijk

om 13.00u. Einde omstreeks 17.00u ter plaatse. De wandelafstand bedraagt enkele km. Mee te brengen: kijker, stevig schoeisel, ev. libellen-, vogel-vlinder- en/of planten-gids.

Bij regen, zwaar bewolkt of koud weer gaat deze tocht niet door daar er dan geen libellen of vlinders vliegen.

Za. 17 juli 2004 **Vlinderdag en -nacht in de Hobokense Polder**
15.00 u (dagtocht) Leiding: Toon Verbruggen 0479/29 86 44
22.30 u (nachttocht) toonverbruggen@skynet.be

Er resten minder dan 50 dagvlindersoorten in Vlaanderen, en 23 daarvan zijn momenteel niet bedreigd. De meeste hiervan komen gelukkig nog allemaal in Hoboken Polder voor. Nachtvindersoorten zijn er veel meer, en de laatste telling op de Polder vermeldt 230 soorten. Je kunt een soortenlijst reeds op de website raadplegen. De moeite waard dus om daar een klein evenementje rond te bouwen als het weer dit toelaat: dagvlinders hebben ongeveer 17°C buitentemperatuur nodig en wat zon. Nachtvinders blijven enkel binnen als het flink regent. Motregen schijnt inderdaad zelfs ideaal te zijn voor nachtvinders.

Afspraak namiddag: vanaf 15.00u starten we met dagvlinderwaarnemingen, waarvoor iedereen welkom is. Zeker voor de jongere kinderen is dit een heel leuke en kleurrijke kennismaking met de natuur. Ze zullen een *identificatiekaartje* meekrijgen, waarop ze eventueel hun waarnemingen kunnen invullen. Bovendien ontvangen zij een kleurplaat, waaraan een *wedstrijd* verbonden is ! Dit eerste deel loopt tot 18.00 à 19.00u.

Afspraak avond: later op de avond, rond 22.30u bij Nieuwe Maan, stellen we licht'vallen' voor nachtvinders op, om zo tot een nieuwe telling te komen. Ook een smeersel van trappist, rum en bruine suiker is onweerstaanbaar voor sommige nachtvinders onder ons. De Vlaamse Vereniging voor Entomologie zal ons hierbij haar weten-

schappelijke en praktische know-how ter beschikking stellen. Einde omstreeks 2.00u.

Bijeenkomst telkens aan de parking achter het bedrijf Procap aan de Schroeilaan, aan het einde van de voetgangersbrug. Bordjes zullen verder de weg wijzen. Mee te brengen: insecten- of vlindergids, stevig schoeisel, eventuele picknick als u tussendoor wil blijven, zaklamp, enz. Het zou fijn zijn (maar niet verplicht) indien u **voorhand verwittigt**, zodat we kunnen zorgen voor voldoende identificatiekaartjes en lichtinstallaties.

Klein Geaderd Witje

Za. 24 juli 2004 **Fietstocht "Rondje Pontje" langs Volkerak en Oosterschelde**
8.00 u Gids: Luc Van Schoor 03/353 09 77
 > 12 j. Leiding: Jos Stessens 03/455 51 19

Op onze derde fiets-vaartocht gaan we weer een mooi stukje Deltagebied verkennen. Daarbij doorkruisen we drie provincies, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland. We starten langs het oude pittoreske Dintelsesas, bij de slikken van de Heen. Daar nemen we de oude veerboot "Sun Bear" voor een vaartochtje van een klein uur over het

getijloze Volkerak richting Oude Tonge. Onderweg passeren we enkele (vogel)eilanden. We fietsen via de Philipsdam en St.-Philipsland zelf, naar en langs de Oosterschelde en het Rammegors. Op deze ongeveer 30 km lange tocht houden we regelmatig halt bij de vogelrijkste plekken. In het gebied broeden en overzomereren heel wat meeuwen,

sterns, ganzen, eenden en steltlopers. Vergeet je kijker en mogelijk ook je telescoop niet! Mits een gunstig weertje voorzien we de picknick (drank!) langs de waterkant...

Afspraak: We vertrekken om 8.00u op de Bist te Wilrijk.
Wie mee wil, geeft een seintje aan de leiding met de melding of hij/zij zelf zorgt voor vervoer van de fiets of opteert voor gezamenlijk vervoer op de aanhangwagen. Chauffeurs geven op hoeveel passagiers ze kostendelend

kunnen meenemen. **Melden vóór 14 juli 2004.** Het aantal deelnemers wordt beperkt tot 20! We verwachten te eindigen bij het Dintelsesas om 17.00u.

Mee te brengen: picknick en drank, kijker en mogelijk telescoop, vogelgids, sportschoenen (fietsen) en fototoestel. Het veerpont kost 6 euro (prijs in 2003)

Za. 31 juli 2004

8.00 u

Studietocht: Sprinkhanen en andere insecten in de Liereman

Gids: Nobby Thys (VM) - Johan Baetens (NM)

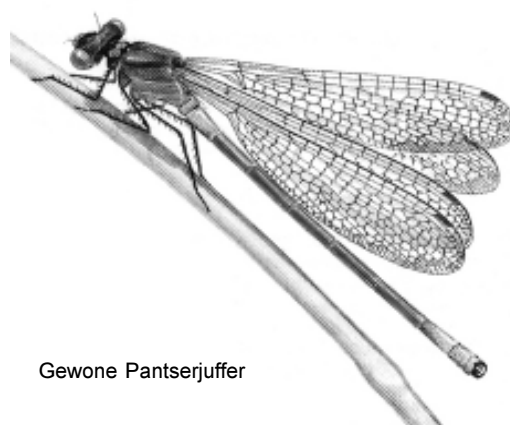
Leiding: Johan Baetens

03/281 78 59

Een uitgestrekt en gevarieerd veengebied als de Liereman, waar gagelstruweel wordt afgewisseld met natte en droge heideterreinen, herbergt heel wat bijzondere soorten sprinkhanen en andere insecten. Nobby Thys, van Natuurpunt Educatie, zal ons in de voormiddag begeleiden en wegwijs maken in de bijzondere wereld van de sprinkhanen. In de namiddag gaan we zelf op pad en trekken we onze ogen open voor libellen, lieveheersbeestjes en andere kriebeldiertjes. Als het mooi weer is, eten we onze picknick in volle natuur, anders kunnen we in het Bezoekerscentrum gaan eten.

Afspraak: vertrek per wagen om 8u op de Bist in Wilrijk. Kostendelend vervoer mogelijk. Einde rond 17.00u ter plaatse. Te wandelen afstand: niet veel.

Mee te brengen: picknick met drank, loep, potjes, tabellen van sprinkhanen, libellen en lieveheersbeestjes.

Gewone Pantserjuffer

Zo. 1 aug 2004

Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar Schouwen
 dd 29 augustus 2004

Zo. 8 aug. 2004

9.00 u

Zomerwandeling naar Bosvoorde en het Zoniënwoud

Gids en leiding: Fons Waeterschoot

03/322 12 75

De start van deze 7 km lange wandeling loopt door het 'Tournay-Solvay' park te Bosvoorde. Een omgeving met heuveltjes en dalen, met prachtige bomen, vijvers, een oude moestuin ... alleen het kasteel zelf is in verval. Dit domein sluit aan bij het grootse Zoniënwoud, waar we voor een groot gedeelte de 'Vuile (propere) Beek' volgen. Reuze-paardestaart, Groot en Klein Springzaad zijn hier niet zeldzaam en de confrontatie met de Koreaanse Eekhoorn staat ook op 't programma.

Na deze wandeling wordt de middagpicknick ter plaatse

aangesproken.

Nadien rijden we - vrijblijvend - naar het bosmuseum in Groenendaal. In dit centrum valt heel wat over de streek zelf te beleven.

Afspraak: Om 9.00u aan de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer mogelijk). Einde ter plaatse rond 15.00u.

Mee te brengen: volledige picknick die we buiten verbruiken voor we naar Groenendaal rijden, stapschoenen, verrekijker, fototoestel en natuurgidsen naar believen.

De tocht is ook voor kinderen geschikt.

Za. 14 aug. 2004

8.15 u

Fietstocht in de Polder en de Noorderkempen

Gids: Marieke Berkvens

Leiding: Tuur Wuyts

03/311 73 35

03/449 99 11

Ook nu weer een fietstocht in de grensstreek. We starten de tocht in de omgeving van het Antitankkanaal te Stabroek en volgen dit dan in oostelijke richting. Van de bekende fietsknooppunten zal gebruik gemaakt worden. Het wordt zoals gewoonlijk weer een gevarieerde tocht met aandacht voor de natuur.

Om praktische redenen wordt de tocht beperkt tot maximaal 20 deelnemers. **Wie mee wil, gelieve contact op te nemen met de leiding voor 1 augustus 2004.** We doen beroep op

bereidwillige chauffeurs om zowel passagiers naar de vertrekplaats te rijden als fietsen mee te nemen.

Afspraak: Vertrek op de Bist te Wilrijk om 8.15u (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde ter plaatse is voorzien omstreeks 17.00u. Aantal te fietsen km = 50 km.

Mee te brengen: drank, picknick, aangepaste kledij, verrekijker, fototoestel en eventueel fietsherstelgerief. Een goed humeur wordt op prijs gesteld!

Zo. 22 aug. 2004

9.30 u

Wandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Michel Van Megroot en Marc Roelands

Leiding: Annie Vandeweyer - Van Zwieten

03/828 37 60

Augustus ! Oogstmaand !

In de loop van deze maand begint ons 'ochtendwekkertje' - de Winterkoning - ons in de steek te laten. Niet alleen de Winterkoning horen we minder vaak; veel vogels zijn druk bezig met het grootbrengen van de jongen en zingen slechts af en toe. Andere beginnen al met het wisselen van de veren.

Op het jonge eikenblad (Sint-Janslot) woekert een schimmel: de meeldauw. Op dat - door schimmel - dofgroene

blad zien we vaak glimmende plekken. Het is een bijzonder lieveheersbeestje, het 22-stippelig lieveheersbeestje, dat de meeldauw van de bladeren graast.

Augustus saai? Geen sprake van, beter is het om dit alles zelf te ontdekken op onze maandelijkse wandeling in Hoboken Polder!! Tot dan??

Afspraak: Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei en dit om 9.30u. Einde omstreeks 12.30 u

Mee te brengen: stevige wandelschoenen en een verrekijker.

Zo. 22 aug 2004

Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar de Hoge Venen
dd 4 september 2004

Zo. 29 aug. 2004

7.45 u

> 12 j.

Bus- en boottocht Schouwen ... op zoek naar steltlopers!

(i.s.m. afdeling Rupelstreek)

Gids: Luc Van Schoor

03/353 09 77

Leiding: Rudy Vansevenant

015/32 08 05

Tijdens de jaarlijkse bezoeken aan Schouwen en de rest van Zeeland zijn het, naast de ganzen, vaak de steltlopers die de show stelen. Meestal zoeken we ze op langs de slikranden of, bij hoog water, in de inlagen en polders waar ze zich per soort verzamelen om te overtijen. Vandaag voegen we daar een extraatje aan toe, en wat voor één ... een heuse boottocht!

Na het broedseizoen, dat in N-Europa vrij kort is, trekken jaarlijks duizenden steltlopers naar het zuiden. Op hun nazomerse trek verzamelen velen zich in het Zeeuwse Deltagebied. Dat ze daarbij de Oosterschelde als belangrijkste pleisterplaats verkiezen zal niemand verbazen ... de tafel is er immers rijk gevuld! Omwille van de ecologische en landschappelijke waarde heeft de Oosterschelde daarom terecht de status van Nationaal Park verkregen.

In de voormiddag gaan we bij laag water de boot op voor een 2 ½ uur durende vaartocht op de Oosterschelde.

Daarbij gaat de aandacht vooral naar de massa's foeragerende steltlopers op de uitgestrekte Roggenplaat.

Volgende onderwerpen komen o.m. aan bod: Welke soorten tref je er aan? Hoe zoeken ze hun voedsel? Wat eten ze zoal? ... Naast de vogels op het slik is de kans groot dat ook de zeehonden hun opwachting maken! Bij laag water liggen ze vaak te zonnen langs de zanderige oevers. Een buitenkans dus om ze eens van wat dichterbij te bewonderen! Vanaf de boot krijg je ook een totaal ander zicht op dat stukje Schouwen dat ons zo vertrouwd lijkt van op de vaste wal. We duimen alleszins voor een vriendelijk weertje zodat we alles rustig kunnen gadeslaan.

We nemen onze picknick op de boot zelf, waar, naast snacks, ook de nodige drank verkrijgbaar is.

Bij minder gunstig weer is er, op en in de boot, een beschutte ruimte voorzien.

Na de middag gaan we onder leiding van een natuurgids van Staatsbosbeheer de "vernieuwde" Prunjepolder in en maken kennis met de schitterende resultaten van het "Plan Tureluur". Veel van de steltlopers die we tijdens de boottocht op de slikken in actie zagen, komen bij vloed samen op zogenaamde hoogwatervluchtplaatsen. Dit zijn binnendijkse gebieden waar ze meestal in groep overtijen. Naast allerlei plevieren en strandlopers vallen vooral de Rosse Grutto's en Wulpen op. Eind augustus zijn nog heel wat van deze vogels in hun kleurrijk zomerkleed ... een prachtig zicht!

De dag eindigt met een dijkwandeling langs de inlage waar

ook andere watervogels aan bod kunnen komen. Stof genoeg dus voor een gevarieerde vogelspeurtocht. Zorg dat je er tijdig bij bent!!

Afspraak: De deelnameprijs is zo laag mogelijk gehouden en omvat de kosten van de busreis, boottocht en extra gids(en). Wie mee wil **stort vóór 1 augustus 19 euro/ persoon of maximum 60 euro/gezin** op onze rekening (zie blz. 2), met vermelding "Steltlopers", aantal deelnemers en

(opstapplaats) Wilrijk of Boom.

We vertrekken om 7.45 u stipt aan de Bist te Wilrijk. Liefhebbers kunnen ook opstappen aan de kerk H.Hart, Antwerpsestraat te Boom om 7.30 u. De terugkomst is voorzien tussen 19.00u en 19.30u.

Mee te brengen: verrekijker, telescoop, fototoestel, vogelgids, winddichte kleding en stevige wandelschoenen (laarzen alleen bij regenweer), picknick en enkele euro's.

Za. 4 sept. 2004

7.15 u

Bustocht naar de Hoge Venen: Bergerven en Venen van Malchamps

Gids en leiding: Hugo Waeterschoot

03/455 22 12

De Hoge Venen herbergen vele mooie en soms ook onbekende kantjes. Toen ik de aankondiging van de afgelopen jaren overliep zag ik dat het reeds 3 jaar geleden was dat we het Bergerven te Elzenborn en de Venen van Malchamps nabij Spa bezochten. Deze twee gebiedjes zijn beiden typisch voor de Hoge Venen maar totaal verschillend van elkaar op het vlak van landschap, fauna en flora.

Het Bergerven is een typisch hangven gelegen langsheen de zuidgrens van de Hoge Venen ter hoogte van Elzenborn.

Enkele jaren geleden was dit ven door verdroging ten dode opgeschreven maar dankzij enkele gepaste maatregelen kon het van de ondergang gered worden. We maken hier een mooie landschapswandeling en gaan in deze typische bosomgeving op zoek naar enkele relictplanten uit de laatste ijstijdperiode zoals de Bospaardestaart, de Zevenster en de Stippelvaren. Met een beetje geluk kunnen we tevens een Kruisbek of Notenkraaker aantreffen in het dichte naaldbos. Als het weer enigszins meevalt, eten we hier 's middags tevens onze boterhammen op.

Na de middag rijden we met de autocar richting Spa naar de meest westelijke gelegen venen te Malchamps. Deze typische "pingovenen" zijn zondermeer uniek te noemen en bevatten een prachtige diversiteit aan typische hoogveen-

planten zoals Beredruif, Veenbes, Lavendelheide, Zonnedaauw en anderen. Aangezien dit een vrij kwetsbaar gebied is zullen we enkel de pingoranden bewandelen. Ten gevolge van de aanwezigheid van Hazelaar is een ontmoeting met de Notenkraaker ook hier niet uitgesloten.

Afspraak: We vertrekken per bus om 7.15u aan de Bist te Wilrijk. We komen terug in Wilrijk aan rond 19.30u.

De wandeling gepland voor vandaag is helemaal niet moeilijk en bedraagt ongeveer 7 km zodat het een ideale gezinsuitstap vormt waar ook jongeren (die de afstand kunnen wandelen) gerust welkom zijn. Vroegtijdige inschrijving is voor deze gezinsvriendelijke en mooie bustocht absoluut vereist. We houden het democratisch en vragen een inschrijvingsprijs van **14,50 euro/persoon met een maximum van 50 euro per gezin.**

Wie mee wil, stort zijn inschrijvingsgeld **voor 22 augustus** op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Hoge Venen" en aantal deelnemers.

Mee te brengen: Voor deze tocht zijn stevig stapschoeisel en bij regenweer laarzen noodzakelijk. Een picknick (incl. drank), verrekijker, fototoestel en eventueel veldgidsen neem je best ook mee.

Zo. 5 sept.2004

Opening waterzuiveringsstation op het Kielsbroek in Antwerpen-Zuid. Alle hens aan dek !

Medewerkers: onze afdelingsleden !

Coördinatie: Daniella Van Peel

Nancy Geldhof

03/827 85 16

0485/85 13 64

Aquafin heeft voor haar opendeurdag in het waterzuiveringsstation van Antwerpen-Zuid beroep gedaan op onze afdeling om de dranken- en hapjesstand te verzorgen.

Een uitgelezen moment om niet alleen op die wijze onze kas te spijzigen en de opbrengsten ten goede te brengen voor de natuur in onze afdeling, maar ook om onze afdeling Zuid-rand Antwerpen bekend te maken bij het publiek.

Bij mooi weer liggen de verwachtingen ergens rond de 3000 bezoekers, dus onze hulp zal meer dan welkom zijn.

Mogen we ook op jou rekenen voor enkele uurtjes inzet voor onze afdeling?

Meer info in deze rAntGroen op bladzijde 10.

Zo. 12 sept. 2004 **Open Monumentendag in Fort 7**
 Medewerkers: een team van enthousiaste Natuurpunters
 Coördinatie: Luk en Ria Smets-Thys 03/289 73 66

Onze afdeling neemt deel aan de Vlaamse Open Monumentendag die in 2004 het thema "Van nature ... een monument" zal belichten. Fort 7 zal die dag openstaan voor het grote publiek: natuur- en historische wandelingen (vertrek om het half uur), tentoonstellingen, infostand, video- en diavoorstellingen, doe-activiteiten, cafetaria, ...

behoren tot het aanbod. Voor de geleide wandelingen dient ingeschreven te worden bij de coördinatoren: historische wandeling = 1,5 uur; natuurwandeling = keuze uit 1 uur of 1,5 uur.
 Meer info in deze rAntGroen op blz. 16.

Zo. 19 sept. 2004 **Dagtocht naar De Maatjes en De Oude Buyssche Heide**
 8.30 u Gids: Luc Van Schoor 03/353 09 77
 Leiding: Wim Roelant 0477/34 07 21

Aangezien de zomer op zijn einde loopt, profiteren we vandaag - hopelijk - in de Noordenkempen van de laatste straaltjes zomerzon. In de voormiddag wandelen we langs de Maatjes en door het weidegebied van Nieuwmoer. Het niet toegankelijk reservaat de Maatjes vormt met zijn 75 ha het enige uitgestrekt rietmoeras van westelijk Noord-Brabant. Dit restant van een eertijds veel omvangrijker moeraslandschap ontstaan door turfwinning, is een rijk vogelgebied. Op botanisch vlak zijn er eveneens unieke soorten te ontdekken. De omliggende landbouwzones die we tijdens deze tocht zullen doorkruisen, kunnen eveneens interessante waarnemingen, bv. Grutto en Watersnip, opleveren. Vele vogelsoorten hebben immers de trektocht naar het warme zuiden al aangevat en maken hierbij mogelijk een tussenlanding in deze streken. Na de boterhammetjes in een plaatselijk café stevenen we richting Achtmaal in het Nederlandse Noord-Brabant voor een stevige voettocht langs de natuurgebieden Oude Buyssche Heide en 80 Bunders. De variatie in landschap gaande van structuurrijk oud landgoed, heidegebiedjes, houtwallen en agrarisch gebied staan borg voor een afwisselende natuurwandeling.

Afspraak: We vertrekken met eigen wagens om 8.30u op de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde is voorzien om 17.00u ter plaatse. Mee te brengen: wandelschoeisel aangepast aan het weer, picknick, verrekijker, ev. telescoop, fototoestel, planten-, vogel- en ev. andere gidsen en mocht het slecht weer zijn een potje zonneshijm uit exotische vakantieoorden.

Watersnip

Zo. 19 sept. 2004 **Wandeling in de Hobokense Polder**
 14.00 u   Gidsen: An Balemans en Gilbert Van Ael
 Leiding: Annie Vandeweyer - Van Zwieteren 03/828 37 60

Hoe bereidt de natuur zich voor op de komende winterperiode? Wat is de taak van organismen zoals paddestoelen in het ecologische gebeuren van die prachtige samenhang binnen de natuur? Vragen waarop we een antwoord zouden willen vinden en waarop naargelang de omstandigheden zal

ingegaan worden op deze vroege herfstwandeling.
Afspraak: Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei en dit om 14.00u. Einde omstreeks 17.00 u
 Mee te brengen: stevige wandelschoenen en een verrekijker.

Zo. 26 sept. 2004 **Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar de Olef-vallei**
 dd 10 oktober 2004

Za. 2 okt. 2004 **Open Beheersdag Fort 7**
 9.00 u Leiding: Peggy Beers 0485/52 81 25

In oktober wordt er traditioneel gestart met de beheerswerkzaamheden, waaraan een hele enthousiaste ploeg deelneemt! Er wordt elke zaterdag gewerkt van 9.00u tot 12.00u en dit tot begin maart wanneer het broedseizoen begint. Wil je mee de handen uit de mouwen steken, kom

dan gerust eens af. Iedereen is welkom!
Afspraak: De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40 in Wilrijk.
 Mee te brengen: werkhandschoenen (indien je dit thuis hebt liggen) en vooral stevig schoeisel.

Zo. 3 okt. 2004

8.30 u

Linkeroever en Saeftinghe

Gids: Rudy Vansevenant

Leiding: Wim Roelant

015/32 08 05

0477/34 07 21

Traditiegetrouw bezoeken we in de voormiddag de plas van Blokkersdijk en afhankelijk van de voorbereiding het Groot Rietveld tegen Kallo en andere vogelrijke gebieden in de buurt van de Schelde.

Na de picknick in het gekende cafeetje van Emmahaven starten we voor een wandeling op de dijk en kijken over het Verdronken Land op zoek naar kiekendieven, ganzen en allerhande watervogels en steltlopers.

Afspraak: Om 8.30u aan de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer mogelijk) en eventueel om 13.00u in het cafeetje mits de leiding te verwittigen. We sluiten de dag af omstreeks 17.00u ter plaatse.

Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, fototoestel en laarzen bij regenweer.

Za. 9 okt. 2004

13.30 u

Herfstwandeling in het Schoonselhof

Gidsen: Nancy Geldhof en Ann Verdoodt

Leiding: Nancy Geldhof

0485/85 13 64

Vlak naast ons bekend natuurgebied Fort 7, ligt nog een heel mooi stukje groen. Het Schoonselhof biedt in dit seizoen een ruim en kleurrijk palet aan herfstschatten. Speciaal voor ouders en grootouders met hun kleuters en lagere schoolkinderen, maar ook een aangename kennismaking voor al onze leden. Meer info in het Kinderkatern.

Afspraak: Om 13.30u aan de inkom van het Schoonselhof, Jules Moretuslei te Wilrijk. Het einde is voorzien omstreeks 16.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km = 3 km.

Mee te brengen: stevig schoeisel, kijker, laarzen bij regenweer en fototoestel.

Zo. 10 okt. 2004

7.30 u

Olef-Vallei

Gids: Walter Van Spaendonk

Leiding: Luc Van Schoor

03/480 54 24

03/353 09 77

De Oostkantons zijn landschappelijk zowat het mooiste wat ons land te bieden heeft. Vanuit Rocherath (voorbij Elzenborn) dalen we af naar de Olef, we steken het riviertje over, zo belanden we in Duitsland. Het wordt een daguitstap zonder café, met weinig of geen tegenliggers, maar hopelijk met enkele mooie waarnemingen. Kruisbek en Herfsttijloos staan op het verlanglijstje.

Afspraak: We vertrekken per bus om 7.30u op de Bist te Wilrijk. Het einduur ter plaatse is voorzien omstreeks 17.00u. De wandelafstand bedraagt ongeveer 13 km.

Wie mee wil, **stort voor 26 september 14,50 - 13 - 11,50 euro/persoon** op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Olef-Vallei" en naam.

Meebrengen: picknick, drank, verrekijker, fototoestel en laarzen.

Kruisbek

Za. 16 okt. 2004

7.00 u

Vogeltrek langs de Zeeuwse Kust

Gids en leiding: Luc Van Schoor

03/353 09 77

In het kader van de cursus 'Vogeltrek', die deze maand in onze afdeling aan bod komt, verplaatsen we ons vandaag naar Walcheren. De excursie staat open voor iedereen die iets meer wil weten over het boeiende verschijnsel van de vogeltrek.

Tijdens de tweede helft van oktober volgen weer duizenden zangvogels de kustlijn op weg naar hun zuidelijkere overwinteringsoorden. Daarbij laten ze zich vaak stuwten als gevolg van hun natuurlijke afkeer om over zee te vliegen. Een dag met mooi weer, na een periode van regen, mist of harde wind geeft soms topaantallen. Heelder groepen en groepjes vinken, piepers, lijsters en leeuweriken volgen dan de kustlijn om tussen Westkapelle en Vlissingen de relatief brede Scheldemonding over te steken. Op zulke

dagen passeren ook geregeld enkele roofvogels de revue. Maar ook de trek van zeevogels als Jan van Gent en de jagers kan rond deze tijd aardig wat opleveren. We durven hopen op een ideaal trekweertje zodat we van op duin en dijk een stroom van passanten kunnen gadeslaan ...

Afspraak: Vertrek met eigen wagens op de Bist te Wilrijk om 7.00u stipt (kostendelend vervoer mogelijk). De morgentocht eindigt in principe rond 12.00u aan de kust van Walcheren, maar wie wil, kan na de picknick, samen met de gids Luc Van Schoor, om 13.30u aansluiten bij de excursie langs de Oosterschelde bij Sas van Goes. Voor verdere inlichtingen zie aankondiging hieronder. Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, stevige wandelschoenen, fototoestel en warme, winddichte kleding.

Za. 16 okt. 2004
8.00 u

Het mariene leven in de Oosterschelde: een ware ontdekkings tocht.

Gids en leiding VM: Hugo Waeterschoot
Gids en leiding NM: Luc Van Schoor

03/455 22 12
03/353 09 77

We staan er dikwijls niet bij stil, maar er is een gegronde ecologische reden waarom zoveel trekvogels tijdens het trekseizoen de Oosterschelde als pleisterplaats verkiezen: het wemelt er immers van voedsel! Bij laag water komen de uitgebreide slikplaten als rijkgedekte tafels te voorschijn, terwijl mosselbanken, dijkbrekers en andere hardere steenkanten dan weer voederplaatsen vormen voor andere vogelsoorten. Bovendien is de waterkwaliteit van de Oosterschelde "uitstekend" te noemen, voornamelijk doordat er geen verontreinigde zoetwater rivieren in uitmonden. Vandaag hebben we een programma uitgewerkt in twee halve delen: in de voormiddag verkennen we het rijke mariene leven en in de namiddag hebben we oog voor de vogelpleisterplaatsen. Tegen lage tij (in de voormiddag) ter hoogte van het Sas van Goes betreden we het wad, vanwaar we vanaf de laagwater vloedlijn tot de dijk alles nauwgezet afspeuren naar biologisch leven. Het zal voor velen een prettige verrassing worden met planten en dieren waar je waarschijnlijk nog nooit van gehoord hebt zoals de Zeevinger, de Slangster, de Zeeappel en diverse soorten Zee-eiken. Boeiend in ieder geval! De getijdenkromme voor de plaats die we bezoeken, kan je raadplegen op de website www.getij.nl (zoek naar de plaats KATS).

Na de middag gaan we op zoek naar de steltlopers en andere "wadlopers", die enkele uren tevoren nog foerageerden op de slikken. Bij vloed verzamelen ze zich op de zogenaamde

hoogwatervluchtplaatsen. Langs het Nationaal Park Oosterschelde tref je tientallen van dergelijke HVP's aan. Het gaat om duizenden vogels die elk etmaal verzamelen blazen ... tot het tij weer keert. Ze worden al eens in 't oog gehouden door predators als bvb. Slechtvalk ... Mogelijk pleisteren er langs de waterkant ook zangvogels op hun trektocht naar het zuiden. We kijken er naar uit
Afspraak: Vertrek om 8.00u op de Bist te Wilrijk voor het districtshuis (kostendelend vervoer mogelijk). We zijn terug tegen 18.30u op de vertrekplaats te Wilrijk. Mee te brengen : picknick, WARME KLEDING en LAARZEN ZIJN ABSOLUUT NOODZAKELIJK, ook enkel transparante potjes zijn nuttig. Voor de namiddag komen verrekijker en telescoop (voor de gelukkige bezitter) goed van pas. En vergeet je fototoestel niet!

Zeeappel
Opgepast ! Niet bijten.

Zo. 17 okt. 2004
9.30 u

Herfstwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Michel Van Megroot en Leentje Toussaint
Leiding: Annie Vandeweyer - Van Zwieten

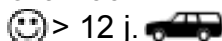
03/828 37 60

Kom mee genieten van de kleurenpracht die de herfst biedt. Bloemen zijn wel uitgebloeid, maar elke plant heeft toch zijn eigenaardigheden zodat er nog genoeg te observeren valt. Vele vogels zijn reeds naar hun winterkwartieren vertrokken. Watervogels die hier overwinteren kunnen we observeren aan de grote plassen. Met wat geluk zien we

ook onze natuurbeheerders: de Konikpaarden en de Gallowaykoeien.

Afspraak: Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 9.30u. Einde voorzien rond 12.30u. Mee te brengen: waterdicht schoeisel en eventueel verrekijker.

Zo. 24 okt. 2004
8.00 u

Roofvogeltrek over de Kempen

Gids en leiding: Luc Van Schoor

03/353 09 77

Rond deze tijd trekken heel wat roofvogels uit NW-Europa naar hun zuidelijke overwinteringsplaats. Daarbij vliegen ze ook over Vlaanderen, vooral dan langs de Kempen en Limburg. Goede plekken om deze roofvogeltrek waar te nemen vormen het uitgestrekt bosgebied langs de Nederlandse grens tot Ravels en het iets zuidelijker gelegen bos- en weidegebied bij Oud-Turnhout. In Limburg komen onder andere de mijnterrils van Beringen en Heusden-Zolder in aanmerking als waarnemingsplaatsen. Deze laatste ligt in een belangrijke open ruimte op de westrand van het Kempens plateau. De top (155 meter) steekt 80 meter boven de omgeving uit en biedt een uitgestrekt panorama, o.a. over de militaire domeinen van Leopoldsburg. Welke plaats we juist kiezen, hangt een beetje af van de weersomstandigheden. Die bepalen in

grote mate het trekverloop. Zo kunnen we van goede en slechte trekdagen spreken. Op topdagen trekken er honderden Buizerden over, maar ook Sperwer, Blauwe Kiekendief en Rode Wouw. Topdagen zijn uiteraard zeldzaam, maar toch hopen we op een geschikt trekweertje. In dat geval gaan we 's morgens roofvogels waarnemen vanuit 1 waarnemingspunt. Na de middag kiezen we voor een landschapswandeling in de omgeving waarbij mogelijk ook aardig wat zangvogels in het vizier komen.

Afspraak: We vertrekken met eigen wagens op de Bist te Wilrijk om 8.00u (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km = 7 km. Mee te brengen: picknick, drank, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, stevig schoeisel en wind- en waterdichte kledij.

Za. 30 okt. 2004 **Wandeling in het arboretum van Tervuren**

11.30 u   Gids en leiding: Fons Waeterschoot

03/322 12 75

De herfst met zijn mooie kleurschakeringen is weer aangebroken. Om er volop van te genieten trekken we ditmaal naar het arboretum van Tervuren en doen er de 'Koninklijke wandeling'.

Vanaf 1902 liet Leopold II hier immers een uitgebreide geografische bomenverzameling aanleggen. In totaal telt het arboretum een 460 tal houtsoorten, waarvan 155 behoren tot het naaldhout en 305 tot het loofhout. Op deze 'Koninklijke wandeling' krijgen we een gedeelte van deze

collectie te zien en te bewonderen. Een echte landschapswandeling in een oogstrelend herfstkleed.

Deze 7 km lange wandeling is ook geschikt voor kinderen.

Afspraak: Op de Bist te Wilrijk om 11.30u (kostendelend vervoer). Het einde is voorzien rond 16.30u ter plaatse.

Mee te brengen: bomenboek, verrekijker, goed humeur, goede wandelschoenen, picknick voor 's middags in een café en fotoestel.

OPENDEURDAG van de NIEUWE RIOOLWATERZUIVERING Antwerpen-Zuid, Kielsbroek 5

Zondag 5 september 2004

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen

zorgt voor de dranken- en hapjesstand !

Helpt u mee ?

Op zondagnamiddag 5 september zet de nieuwe rioolwaterzuiveringsinstallatie van Antwerpen-Zuid haar deuren open. Het wordt een leerrijk en plezierig evenement voor jong en oud. Van 13.30 u tot 18.30 u (laatste vertrek om 17.30 uur) zorgen Aquafinmedewerkers doorlopend voor deskundige rondleidingen op de installatie waarbij de weg van vuil naar schoon water wordt gevolgd. Kinderen kunnen zich uitleven op het springkasteel en clown Nico zorgt voor een kleurrijke toets. Alle bezoekers ontvangen een gratis stripverhaal "Red Neptunus", van de hand van Jan Bosschaert.

Hoe werkt een rioolwaterzuiveringsinstallatie?

Op de locatie waar de nieuwe waterzuiveringsinstallatie werd gebouwd, lag vroeger alleen een verouderde beluchte lagune. Die gaf een beperkte zuivering aan het rioolwater van 73.200 inwoners van het zuiden van Antwerpen en het noorden van Hoboken voor het in de Schelde geloosd werd, maar ook hier was het wachten op de opstart van de nieuwe rioolwaterzuiveringsinstallatie voor deze vuilvracht volgens de Vlaamse en Europese normen kon worden gezuiverd. Op de nieuwe installatie wordt het rioolwater behandeld volgens het huidige standaardprocédé. Eerst wordt het mechanisch gezuiverd. Vijzels voeren het rioolwater opwaarts en stuwen het door een rooster dat grove afvalstoffen tegenhoudt. Daarna volgt een biologisch zuiveringsproces. In het beluchtingsbekken halen micro-organismen zeer fijne en opgeloste afvaldeeltjes uit het water, ook

stikstof en fosfor worden verwijderd. In de nabezinktanks worden water en micro-organismen weer gescheiden. Het gezuiverde water wordt in de Schelde geloosd.

Wij zoeken mensen om die dag mee de handen uit de mouwen te steken voor taken als tappen van frisdranken en bieren, schenken van wijnen, koffie en thee, klaarmaken en serveren van hapjes, afwassen, bonnetjesverkoop, begeleiding van onze binoculaires, bemannen van de afdelingsinfostand.

We werken in 3 blokken:

Blok 1: van 10.00 u tot 13.00 u: klaarzetten van de Natuurpuntstanden: **6 personen**

Blok 2: van 13.00 u tot 16.00 u: tap, bino's en infostand: **18 personen**

18 personen

Blok 3: van 16.00 u tot ca.19.00 u à 19.30 u (opruim inbegrepen): **18 personen**

Kan u zich vrijmaken voor 1 of 2 blokken (of zelfs de hele dag) ? Fantastisch!

Geef uw naam en blokkeuze op aan Daniella Van Peel, 03/827 85 16 - daniella.van.peel@skynet.be of Nancy Geldhof, 0485/85 13 64. Wacht a.u.b. niet te lang met het doorgeven van uw medewerking. In de vakantieperiode zijn we er allemaal wel even uit en deze organisatie vraagt toch wel de nodige voorbereiding. Hartelijk dank reeds op voorhand !

De opbrengst van deze dag komt volledig ten goede aan onze afdeling.

Informatie over de cursussen bij Catherine Vandercruyssen, tel 03/288 81 07, e-mail cvdx@pandora.be, fax 03/288 81 14

Paddestoelencursus

Ontdek of blijf je verwonderen over de magische wereld van de paddestoelen

In de herfst organiseert onze afdeling weer drie cursussen volgens onze traditionele formule met één theorieavond en een achttal wandelingen volledig gericht op het herkennen van paddestoelen in het veld in diverse biotopen. Een van deze cursussen wordt voorbehouden aan de lesgevers als kadervorming. Op de twee anderen is iedereen welkom.

Theorie

De voorbereidende, praktijkgerichte theorieavond is bedoeld voor de beginners, maar leerrijk voor iedereen en zal doorgaan in de IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk, op **vrijdag 3 september 2004** van 20 tot 23 uur.

Praktijk

De wandelingen (8 voor de beginners, 8 voor de gevorderden) gaan door in de omgeving van Antwerpen, op **zaterdagvoormiddag van 4 september tot 23 oktober** voor beide groepen telkens van 9 tot 12 uur. Afspraak is telkens aan de ingang van het bezochte domein. Na inschrijving zullen de deelnemers het volledige programma met locaties ontvangen.

Cursus "Beginners"

Deze cursus is bestemd voor alle mensen die deze boeiende wereld voor het eerst willen ontdekken of die al een kleine basiskennis hebben. Er zal aandacht gegeven worden aan de families en de algemene soorten en aan de levenswijze van deze organismen.

Cursus "Gevorderden"

Deze cursus is bedoeld voor de leergierigen die er meer van willen weten en dieper willen ingaan op het determineren in het veld.

Cursus "Kadervorming"

Deze intensieve cursus wordt gegeven door Hans Vermeulen en is voorbehouden aan de lesgevers uit onze afdeling.

Inschrijving door storting van **17 euro** op rek. **979-9767547-40** van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F. Kennedylaan 22 te 2630 Aartselaar met als mededeling "paddestoelen - beginners" of "paddestoelen - gevorderden" + uw naam en telefoonnummer/e-mail adres. **Niet-leden betalen 37 euro** en zijn dan automatisch lid tot einde 2005.

Vogeltrek cursus

Lesgevers: Theorie: Koen Leysen

Praktijk: Luc van Schoor

Reeds vele jaren gaan we op stap om de vogels tijdens hun trek over Zeeland of onze streken te kunnen waarnemen. Trekvogels wekken verwondering en bewondering! Wie zich verwondert, stelt vragen. Waar komen die vogels vandaan? Waar gaan ze heen? Welke routes volgen ze? Hoe lang doen ze er over? Hoe vinden ze hun weg? Dat en nog veel meer zal Koen Leysen ons vertellen.

Deze cursus omvat **2 theorieavonden op woensdag 6 en 13 oktober 2004** van 19.30 tot 22.30 uur en zal doorgaan in ons lokaal de IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk.

De theorie zal gevolgd worden door **2 praktijkexcursies**, onder leiding van Luc Van Schoor. De trekvogels vertrekken zeer vroeg in de morgen, wij dus ook.

Op **16 oktober** vertrekken we om 7 u naar Walcheren: samenkomst aan de Bist in Wilrijk. In de namiddag ontmoeten we de groep van onze afdeling die op diezelfde morgen mariene biologie heeft bestudeerd en gaan we verder met Luc pleisterende vogels bewonderen.

Op **24 oktober** zijn de roofvogels aan de beurt.

Deze wandelingen staan open voor iedereen, maar degenen die de cursus hebben gevolgd, zullen ze zeker niet willen missen. Voor verdere informatie betreffende deze excursies, zie algemene kalender

Samenvatting:

- * 06/10/2004: 19.30u - 22.30u: theorie in De IJsvogel
- * 13/10/2004: 19.30u - 22.30u: theorie in De IJsvogel
- * 16/10/2004: 7.00u Bist: vogeltrek in Walcheren
- * 24/10/2004: 8.00u Bist: roofvogeltrek in de Kempen

Inschrijving door storting van **8 euro** op rek. **979-9767547-40** van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F. Kennedylaan 22 te 2630 Aartselaar met als mededeling "Vogeltrek" + uw naam en telefoonnummer/e-mail adres.

Gezamenlijk standpunt afdelingen Natuurpunt over Stadsrandbossen ten zuiden van Antwerpen

Op de Open Milieuraad te Aartselaar op 11 mei 2004, vertolkte Johan Vandewalle in naam van de vijf Antwerpse Natuurpuntafdelingen onderstaand standpunt betreffende de plannen voor Stadsrandbossen ten zuiden van Antwerpen.

"De Natuurpunt afdelingen Antwerpen Noord, Land van Reyen, Oude-Spoorweg, Rupelstreek, Schijnvallei, Wase Linkerscheldeoever en Zuidrand Antwerpen staan achter het idee van de Stadsrandbossen ten zuiden van Antwerpen.

De selectie van de drie voor de hand liggende gebieden (Moretus-Boshoeek, Edegemse Hoek, Klaverblad) lijkt logisch opgebouwd vanuit de gegeven criteria. Natuurpunt ondersteunt deze visie en wenst verder aan te stippen dat ecologische en recreatieve meerwaarde kan gecreëerd worden, wanneer deze gebieden via open ruimte verbonden kunnen worden (via de huidige reservatiezone voor pijpleidingen).

Zowel het gebied Klaverblad als Moretus-Boshoeek bevatten echter een aantal (zeer) kwetsbare zones die geen betreding

kunnen verdragen en waarvan Natuurpunt bepleit dat de ecologische waarde van deze restantpopulaties er zeker niet op mag achteruitgaan bij de uitbouw van het Stadsrandbos.

Het spreekt vanzelf dat Natuurpunt bij de bepaling en uitwerking van de ecologische waarde van het Stadsrandbos graag haar steentje wil bijdragen. De vereniging gaat er dan ook van uit dat ze als maatschappelijk belangrijke betrokkenen, hierbij dan ook zal bij betrokken worden.

Natuurpunt onderlijnt dat het uitermate belangrijk is om de bereikbaarheid via fiets en het openbaar vervoer (tram en bus) te verzekeren en te versterken voor ieder van deze gebieden. De druk vanwege het autoverkeer dient hierbij maximaal ge(ver)meden te worden (cfr. Peerdsbos) door gepaste maatregelen. Hierbij dus een warme oproep aan de beleidsverantwoordelijken om in de komende maanden een planning naar bereikbaarheid en infrastructuur uit te werken en het niet te laten bij het huidige plan naar ideale lokatie."

www.zuidrand.be

Een eigen domeinnaam !

Onze website werd tot hiertoe ondergebracht in de privé webruimte van onze webmaster. Reeds geruime tijd kampen we echter met ruimtetekort, wat vooral ten gevolge had dat we niet meer zoveel foto's publiceerden van onze activiteiten.

Onze website werd nu ondergebracht bij een nieuwe provider en een eigen domeinnaam werd aangevraagd. Je kan onze stek nu bereiken onder www.zuidrand.be. Uiteraard werkt ook de doorlink www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen nog steeds.

Zulk een eigen domeinnaam biedt nog andere mogelijkheden. Zo kan je ons voortaan bereiken op niet-persoonsgebonden adressen, zoals info@zuidrand.be.

Neem eens een fotoestel mee !

Onze website is qua capaciteit dus gevoelig uitgebreid.

Regelmatig kregen we de opmerking dat er niet veel nieuwe fotoverslagen meer kwamen. Dit is nu dus verleden tijd. Maar met webruimte alleen komen we er uiteraard niet. Daarom doen we een warme oproep. Neem op onze activiteiten eens een fotoestel mee ! En stuur je digitaal of ingescande foto's door aan luk.smets@telenet.be. Ze worden met vermelding van de fotograaf op onze website geplaatst. Het motto luidt: "voor en door onze leden". Bezoek onze fotogalerij om de laatste aanwinsten te zien.

Abonneer op onze snelberichten.

Regelmatig verspreiden we via email berichten, die te dringend zijn om in een volgend tijdschrift opgenomen te worden. Daar voegen we steeds wat herinneringen aan toe voor de komende activiteiten. Abonneren op onze snelberichten kan met een eenvoudig mailtje aan luk.smets@telenet.be.

In het EHA! ontdek je verborgen natuur in de stad!

Breng eens een bezoek aan het Ecohuis Antwerpen, Turnhoutebaan 139 2140 Borgerhout. Echt de moeite waard!

Momenteel loopt daar bovendien de tentoonstelling STADSWILDERNISSEN en dit nog tot 31 december 2004. 50 bekende en minder bekende Antwerpenaars die met natuur bezig zijn als werk, hobby of passie worden hier geportretteerd. **Enkele van onze afdelingsleden kunnen hier bewonderd worden.**

EHA! is alle dagen geopend van 10.00u tot 16.30u, behalve op maandag. Gratis toegang voor inwoners van Antwerpen en voor iedereen op vrijdag. Op andere dagen 2 euro per persoon. Zestigplussers en jongeren beneden de 18 jaar betalen 1 euro.

De vegetatie van Fort 7

Johan De Ridder

Inleiding

In de zomer van 2003 werden vegetatieopnamen in de hooilandjes en ruigten van Fort 7 uitgevoerd. Het doel van het onderzoek was in de eerste plaats een uitgangssituatie voor verdere monitoring vast te leggen. Om de natuurontwikkeling in het reservaat te kunnen volgen, werd besloten om op verschillende tijdstippen de vegetatie te inventariseren. Hierdoor kan getracht worden om een beeld te vormen van de effecten van het uitgevoerde beheer. Ook kan bepaald worden of het streefbeeld dat voor het gebied is opgesteld gehaald wordt. Door middel van monitoring kan ook de natuurwaarde van het gebied vastgelegd worden.

Het veldwerk werd verricht vanaf 14 juni 2003 tot 29 juni 2003. Aanvullende vegetatieopnamen werden gedaan op 21 juli. Gedurende het hele groeiseizoen werden de waargenomen planten genoteerd om een totale soortenlijst van het reservaat te bekomen.

Tijdens het onderzoek werden 32 opname-percelen aangegeuid. De indeling gebeurde op het zicht en baseerde zich voornamelijk op de aanwezigheid van visueel gelijkaardige vegetatie, harde fysieke grenzen (zoals betonwegen, aanwezigheid van steenslag) en beheerseenheden. Per perceel werd een volledige soortenlijst opgesteld van aanwezige hogere planten. De bedekking van de plantensoorten werd geschat en weergegeven met behulp van de zogenaamde Tansley schaal. In totaal werden tijdens de inventarisatie 269 soorten waargenomen. Hiervan zijn 16 soorten als Rode Lijst-soort opgenomen in het voorstel voor een Rode Lijst in het Register Flora Vlaanderen (Biesbrouck et al, 2001). Daarvan zijn 6 soorten zeer zeldzaam, 4 soorten zeldzaam en 6 soorten vrij zeldzaam. Onderstaand wordt een samenvatting van de resultaten gegeven aan de hand van een vegetatiekundige beschrijving van de opbouw van de grasland- en ruigtepercelen en de zoomvegetaties op Fort 7. Dit gebeurt aan de hand van typerende soorten, de zogenaamde kensoorten en differentiërende soorten. Als referentiebron werd de indeling volgens de "Vegetatie van Nederland" (Schaminée, 1996) genomen.

Klasse der ruderaal gemeenschappen (*Artemisietea vulgaris*)

De Klasse der ruderaal gemeenschappen omvat een belangrijk deel van de 'natuur in de stad'. Ze wordt vaak teruggevonden op plekken waar materiaal van elders aan het substraat is toegevoegd. Vaak is dit stenig materiaal. Gemeenschappen van deze klasse gedijen het best op zonnige, droge standplaatsen. Zandige, kalkhoudende substraten vormen het beste basismateriaal voor soortenrijke ruderaal begroeiingen. In de volksmond worden ze vaak 'ruigten' genoemd, maar vegetatiekundig horen ze hier eigenlijk niet thuis. Kenmerkend voor de klasse der ruderaal gemeenschappen als geheel zijn o.a. Speerdistel, Canadese Fijnstraal, Bijvoet, Kweek en Akkerdistel. Op het loskadeplein worden deze aangevuld met Klein Streepzaad en Kleine Ooievaarsbek. Op het fort worden binnen de klasse twee verbonden teruggevonden.

Het Wormkruid-verbond (*Dauco* - Melilotion) omvat ruderaal gemeenschappen op relatief 'gematigde' standplaat-

Wormkruid-verbond

sen. De hoofdmasse van de begroeiing bestaat uit tweejarigen of uit overblijvende soorten. Aanwezige verbondskensoorten zijn Boerenwormkruid, Avondkoekoeksbloem, Grote Klit en in mindere mate Bijvoet en Kweek. Er zijn weinig kensoorten op associatie-niveau aangetroffen: Boerenwormkruid en Witte Honingklaver. Het verbond wordt tamelijk goed ontwikkeld teruggevonden achter de loskade en op delen van het glacis.

Het Verbond van Distels en Ruwbladigen (*Onopordion acanthii*) wordt gekenmerkt door o.a. distelachtige composieten, nachtschadeachtigen en toortsen. Het zijn vegetaties van warme locaties. Vele soorten zijn twee- of meerjarig en hebben stekels of een ruwe beharing. Kensoorten van het verbond en tevens kensoorten van de Slangenkruid-Associatie zijn Middelste Teunisbloem, Slangekruid en Koningskaars. Dit verbond wordt voornamelijk fragmentarisch waargenomen op de betonplaten aan het hoofdfrontgebouw. De Slangenkruid-associatie behoort tot de bloemrijkste en kleurrijkste ruderaal gemeenschappen. Ze is belangrijk door haar rijkdom aan voedsel- en nectarplanten voor insecten. Het vegetatietype verdient dan

Slangenkruid-Associatie

ook speciale zorg van beheerders van ruïnes, spoorwegen en militaire domeinen.

De opname van de vegetatie voor het hoofdfrontgebouw bij de ruderaal gemeenschappen is erg arbitrair. Bij het uitvoeren van de vegetatie-opname is er weinig rekening gehouden met de ondergrond. Die bestaat op de ene plaats uit beton, op een andere plaats uit steen of uit aarde. Indien voor deze lokaties aparte opnames gedaan worden, zal waarschijnlijk een grotere diversiteit aan vegetatietypen tot uiting komen. De aanwezigheid van soorten zoals Varkensgras, Muurpeper, Zandhoornbloem, Steenhoornbloem, Kaal en Behaard Breukkruid geven hiervan een duidelijke indicatie. Dit is zeker het geval indien ook de aanwezige mossen in rekening worden gebracht.

Klasse van matig voedselrijke graslanden (*Molinio - Arrhenatheretea*)

De graslandvegetaties op het Sint-Jansplein en ten dele op het glacis en het loskadeplein kunnen ingedeeld worden bij de Klasse van matig voedselrijke graslanden (*Molinio - Arrhenatheretea*). De klasse omvat gehooide of beweide graslanden en nemen een middenpositie in tussen andere vegetatieklassen. In structuur staan de graslanden in tussen open pioniergemeenschappen en sterker gelaagde begroeiingen zoals zomen en ruigten. Het grazig karakter blijft in stand gehouden door maaien.

Op Fort 7 zijn de graslanden echter zwak tot matig ontwikkeld en veelal gedomineerd door één grassoort: Gestreepte Witbol op het Sint-Jansplein en Gewoon Struisgras in de andere graslanden. Naar samenstelling behoren ze tot de rompgemeenschappen van de Glanshaver - orde (RG - *Arrhenatheretalia*). Opvallend is het grote aandeel aan Vlinderbloemigen en Schermbloemigen.

Op het Sint-Jansplein wordt de Rompgemeenschap RG *Holcus lanatus* - [*Arrhenatheretalia*] gekenmerkt door Gestreepte Witbol, Veldlathyrus, Gewone Hoornbloem en Vogelwikke. Kropaar en in mindere mate Kweek zijn kenmerkende soorten van de Glanshaver - orde. Binnen deze rompgemeenschap wijzen de aanwezige soorten op een mogelijke ontwikkeling in de richting van de Glanshaver-associatie. Volgende soorten wijzen hierop: Rapunzelklokje, Kropaar, Glanshaver en Gewone Berenklaauw.

Op het Loskadeplein wordt de Rompgemeenschap *Agrostis capillaris* - [*Arrhenatheretalia*] gekenmerkt door Gewoon Haakmos, Gestreepte Witbol, Gewone Hoornbloem, Veldlathyrus, Vogelwikke, Gewone Brunel en Scherpe Boterbloem. Kropaar, Margriet en Kleine Klaver zijn kenmerkende soorten van de Glanshaver - orde. De aanwezigheid van Glanshaver, Rapunzelklokje, Margriet, Groot Streepzaad, Gewone Veldbies en Wilde Peen wijzen op een mogelijke ontwikkeling tot Glanshaver - associatie. Op meer zandige bodems is Rapunzelklokje vaak de enige bruikbare kensoort voor het Glanshaververbond (Zwaenepoel et al, 1999). Door de dominantie van Gewoon Struisgras en het slechts beperkt voorkomen van associatie-kensoorten wordt deze vegetatie tot de rompgemeenschappen gerekend. Het bovenstaande geldt eveneens voor het glacis maar soorten zoals Margriet, Groot Streepzaad en Wilde Peen ontbreken hier alsnog.

De bermen langs de betonweg vertonen eveneens

kenmerken van deze rompgemeenschappen. Hier treden Compositen en Schermbloemigen zoals Knoopkruid, Fluitenkruid, Gewoon Duizenblad en Gewone Berenklaauw naar voren. Opvallend is ook het grote aandeel Gewone Agrimonie en de aanwezigheid van Oranje Havikskruid.

Het Glanshaververbond is voor een goede ontwikkeling aangewezen op de aanwezigheid van kalk. Dit wordt op Fort 7 veroorzaakt door de aanwezigheid van fossiele schelpen in de bodem. Binnen de graslanden werden echter ook een aantal indicatoren van de klasse der droge graslanden op zandgrond (*Koelerio - Corynephoretea*) gevonden zoals Ruw Vergeet-mij-nietje, Gewone Veldbies, Vroegeling, Zandblauwtje, Hazepootje en Zandhoornbloem. Dit wijst op een plaatselijk schraler karakter.

Klasse der nitrofiële zomen (*Galio - Urticetea*)

De Klasse der nitrofiële zomen (*Galio - Urticetea*) omvat gemeenschappen op stikstofrijke standplaatsen, die beschaduwde worden. De begroeiingen zijn vaak weelderig ontwikkeld en bloemrijk, maar de soortenrijkdom loopt nogal uiteen. De mate van beschaduwing bepaalt vaak de soortenrijkdom van de vegetatie. Het enige onderscheiden

Nitrofiële zoom

verbond in Vlaanderen is het Verbond van Look-zonderlook (*Galio - Alliarion*)

Kenmerkende soorten voor klasse en verbond zijn Grote Brandnetel, Hondsdraf en Kleefkruid. Op Fort 7 komt de naamgevende verbondkensoort Look-zonderlook voornamelijk voor langs de oude spoorwegbedding tussen het loskadeplein en het Sint-Jansplein en voor het gebouw van de reductieingang. Associatie-kensoorten ontbreken met uitzondering van Zevenblad, Stinkende Gouwe en Kleine Veldkers.

De gemeenschap komt zwak ontwikkeld voor langs bosranden, de betonweg en delen van de oude spoorweg-

berm waar Eénstijlige Meidoorn domineert. In deze schaduwwrijke omgeving ontwikkelen enkel Grote Brandnetel en Hondsdraf.

Langsheen de Oude Tankweg daarentegen is het vegetatietype goed ontwikkeld. De zeldzame soort Kleine Kaardebol vult er het lijstje van verbondskensoorten aan. Een groot aantal differentiërende soorten zijn aanwezig: Kropaar, Veldbeemdgras, Kruijpende Boterbloem, Kweek, Gewone Berenklaauw en Geel Nagelkruid. De vegetatie wordt verder aangevuld met waardevolle soorten uit andere vegetatietypen zoals Bosorchis, Gulden Sleutelbloem en Groot Heksenkruid. Ook een aantal vertegenwoordigers uit de Klasse der natte strooiselruigten (*Convolvulo - Filipenduletea*) zoals Gewone Smeewortel, Koninginnekruid en Wolfspoot zijn aanwezig.

Klasse van Gladde Witbol en Havikskruiden

(*Melampyro - Holcetea mollis*)

De Klasse van Gladde Witbol en Havikskruiden bevat zoomgemeenschappen. Ze vormt zo de grens tussen bos en lage vegetatie. Ze komt ook voor in open bossen met grasrijke ondergroei. Kenmerkend voor dit vegetatietype is dan een afwisseling van tamerlijk ver uiteenstaande bomen met grazige plekken. Het microklimaat is er droger dan het typisch bosklimaat. De vegetatie treedt echter voornamelijk lintvormig ontwikkeld aan bosranden op.

Naast typische zoomplanten komen in dit vegetatietype ook vaak bosplanten, graslandplanten en akkeronkruiden voor. Er wordt slechts 1 orde en 1 verbond onderscheiden, die dezelfde naam dragen als de klasse.

Het Verbond van Gladde Witbol en Havikskruiden (*Melampyrion pratensis*) komt voornamelijk voor op de zuidelijke of zuidwestelijk geëxposeerde steile hellingen van het reservaat zoals de Dasweg. Kensoorten van klasse, orde en verbond zijn Gladde Witbol, Stijf Havikskruid en Schermhavikskruid. Aanwezige associatie-kensoorten zijn Valse Salie en in zeer beperkte mate Boshavikskruid. Verschillende differentiërende soorten komen voor zoals Bochtige Smele, Wilde Kamperfoelie, Pilzegge, Gewone Veldbies, Gewoon Struisgras en Rood Zwenkgras. Gewone Salomonszegel, een soort van het Beuken-Eikenbos is vaak aanwezig.

Besluit

In het natuureservaat Fort 7 zijn op basis van de vegetatiekartering in 2003 een hele reeks goed tot zwak ontwikkelde vegetatiekundige eenheden onderscheiden. Meestal worden echter op een kleine oppervlakte veel overgangen gevonden zodat het moeilijk is de vegetaties eenvormig te duiden. Het groot deel atypische soorten of neofyten in het reservaat maakt een vegetatiekundig onderzoek er ook niet eenvoudiger op. Het groot aantal voorkomende soorten kan eenvoudig verklaard worden. Fort 7 is een typisch stinzenplantenbiotop. Stinzenplantenbiotopen zijn ontstaan door menselijk activiteiten zoals bijvoorbeeld aanleg van reliëf, ontbloten van kalkrijke ondergrond of het aanbrengen van gebiedsvreemd materiaal.

Op Fort 7 vonden deze ingrepen plaats op twee tijdstippen. Bij de bouw van het fort werd het terrein opgehoogd met kalk- en kleihoudende ondergrond door het graven van de fortgracht. Tevens werden toen de taluds aangelegd. Typische kalkminnende planten zoals bijvoorbeeld Gulden Sleutelbloem profiteren van de kalk in de bovengrond. De tweede grote verstoring vond plaats tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Duitse bezetter bouwde het fort om tot munitiedepot. Hiervoor werd een deel van de fortgracht gedempt (de huidige Tankweg), en er werden munitiebunkers en een spoorweg gebouwd. De spoorweg is verdwenen maar sporen ervan zijn nog steeds merkbaar in het landschap. De aanwezigheid van spoorwegballast op de bovengrond zorgt voor goede groeiomstandigheden voor warmteminnende soorten die stenige bodems verkiezen zoals Slangekruid en Steenhoornbloem. Soorten zoals Middelste en Grote Teunisbloem, Noorse Ganzerik, Bezemkruid en Oranje Havikskruid zijn waarschijnlijk langsheen de spoorweg het gebied binnen gebracht.

Meer informatie over de gevolgde methodiek en de verwerking van de vegetatieopnames zal in een uitgebreid rapport verwerkt worden. In de zomer van 2005 zal waarschijnlijk een tweede inventarisatieronde gehouden worden. Gezien de lengte van dit artikel wordt de literatuurlijst niet mee opgenomen, maar kan op vraag bij de auteur bekomen worden.

Diploma's worden uitgereikt !

In maart kreeg ons aller Tuur vanwege zijn collega's van de beheersploeg van Fort 7 het uiterst belangrijke diploma van "VOGELOPZICHTER" uitgereikt.

Dat hij daar serieus mee in zijn nopjes is, bewijst wel deze foto.

Wij genieten mee van dit grapje !

Open Monumentendag 2004

Zondag 12 september

"Van nature uit ... een monument"

Onder dit thema wordt in heel Vlaanderen op 12 september 2004 de 16de Open Monumentendag georganiseerd. En hierbij kan Natuurpunt uiteraard niet ontbreken!

Met Fort 7 in onze afdeling kunnen we niet alleen een prachtig natuurgebied tonen, de naam monument waardig, maar ook een historisch gebouwencomplex dat de moeite waard is om bekeken te worden.

Vesting en forten zijn van nature zowat onverwoestbaar. De band met de natuur is duidelijk. De fauna en flora op en om de gebouwen - wat vleermuizen betreft, zelfs in het fort - en in het gebied is dan ook merkwaardig. Monumentenzorg en natuurbehoud kunnen elkaar treffen in een allesomvattend beheer.

Zondag 12 september zetten we ons natuurgebied dan ook in de kijker met een gevarieerd aanbod aan activiteiten.

Programma

- * **Geleide natuurwandelingen** tussen 10 u en 18 u met vertrek om het half uur. Keuze tussen korte wandeling van 1 uur, ook geschikt voor rolstoelgebruikers en kinderwagens en een wandeling van 1,5 uur., waarbij het meer reservaat verkend wordt. Voor beide wandelingen is telefonische of elektronische **inschrijving verplicht**.
- * **Geleide historische wandelingen** tussen 10 u en 18 u met vertrek om het half uur. Duur: 1,5 uur. Ook hier is telefonische of elektronische **inschrijving verplicht**.

- * Vrij toegankelijk en doorlopend tussen 10 u en 18 u: **tentoonstellingen en film- en diamontage.**
 - 1) Fort 7, vroeger en nu: fototentoonstelling door onze beheersploeg
 - 2) Natuurmomentjes. Een schitterende tentoonstelling door Yvonne Waeterschoot
 - 3) De wondere natuurwereld onder de binoculaire en de microscoop. Een leuke doe-activiteit!
 - 4) Het monument (film over de fortengordel) en de natuur (diareeks over het natuurgebied) in beeld
- * **Informatiestand** van de afdeling Natuurpunt Zuidrand Antwerpen
- * Kennismaking met ons fonkelnieuw **infobord** aan de ingang van Fort 7
- * Doorlopend **cafeteria** met warme en koude dranken en kleine hapjes

Ruime autoparking (crematorium) en fietsstalling (net voor de inkom van Fort) voorzien. Bereikbaar met het openbaar vervoer.

Informatie en **verplichte inschrijvingen voor de geleide wandelingen** bij: Luk en Ria Smets-Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@pi.be

Deze dag kan georganiseerd worden met de logistieke ondersteuning van de Stad Antwerpen, waarvoor onze dank!

Stad Antwerpen

Oproep naar medewerkers voor, tijdens en na de Open Monumentendag

Om een dag als deze te kunnen organiseren, hebben we toch heel wat mensen nodig die zich enkele uurtjes willen inzetten om de Open Monumentendag voor te bereiden maar ook op de dag zelf. En alhoewel we al kunnen rekenen op een schitterende ploeg van ca. 20 mensen is bijkomende hulp meer dan welkom.

Voor welke taken zoeken we nog hulp?

- * **Zaterdag 21 augustus** richten we ons vooral tot kandidaat-klussers. Leg je verfborstel maar al klaar. We gaan die dag namelijk ons lokaal De IJsvogel aan de binnenkant een fris kleurtje geven.

Schilders
gevraagd !!!!!

Hoever we geraken, hangt af van het aantal medewerkers dat zich aanbiedt. Er wordt gewerkt **van 9.00 u tot 17.00 u**. Wie de hele dag komt, krijgt picknick (drank en broodjes) "van het huis". Maar uiteraard is halve daghulp ook welkom! En we laten je zeker geen dorst lijden.

- * **Zaterdag 11 september** wordt een dag van tenten opzetten, tafels en stoelen zetten, lokaal inrichten, nadarhekken plaatsen, ... Afspraak in Fort 7 **om 14.00u**.
- * **Zondag 12 september:** We hebben mensen nodig voor allerlei taken: cafeteria (bediening drank, hapjes bereiden, afwassen, kassa, ...) - verwelcoming bezoekers - toezicht op de parking - aanwezigheid bij de dia/ videomontage, ... Er wordt gewerkt met urenblokken. Gelieve al zeker naast je voorkeurtaak(taken) aan te geven of je de hele dag kan helpen (**ca. 9.00u tot ca. 18.00u**) of kiest voor de voor- of namiddag.
- * **Maandag 13 september:** een opruimdag: zie zaterdag 11/9. Afspraak in Fort 7 **om 9.00 u**.

Voor invulling van 1 of meerdere van deze taken verwachten we graag je telefoontje of mail.

Bel of mail naar Luk en Ria Smets-Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@pi.be

Waterwildtellingen langs de Schelde en op de plassen van de Hobokense Polder.

Danny Jonckheere

Tijdens de koude wintermaanden zijn er in de Hobokense Polder weer heel wat vogeltjes geteld. Deze tellingen passen in een internationaal kader en worden georganiseerd over gans Europa. De getelde soorten omvatten heel wat eend-achtige, maar ook soms wel andere soorten vogels. De voorbije winter heeft André Van Langenhove maandelijks alle waterplassen en niet te vergeten de Schelde afgeschuimd op zoek naar waterwild.

Ben je geïnteresseerd om ons de komende winter te vergezellen op onze teltochten langs de waterkanten van de Hobokense Polder, geef ons dan een seintje op tel. 03/828 64 03 bij Danny Jonckheere.

Hiernaast volgen de resultaten van 2003/2004:

Soort	okt	nov	dec	jan	feb
Aalscholver		3	1	2	3
Bergeend			11	8	54
Blauwe Reiger			3	2	3
Bonte Strandloper			130		50
Canadese Gans		80	12	19	50
Dodaar			1	2	3
Kievit		30	132	90	80
Knobbelzwaan			2	3	3
Krakeend	18	12	7	11	39
Kuifeend				53	84
Meerkoet		2	6	2	10
Nijlgans		1			1
Pijlstaart		10	6	9	17
Slobeend				14	15
Tafeleend				14	144
Wintertaling	41	394	435	668	223
Waterhoen		3	2	2	4
Wilde Eend	46	124	227	188	123
Witgatje			4		2

Paddenoverzet 2004

Jeannine Nielandt en Terry Mariën

Een gek paddenjaar. Eerst moesten we dringend een aantal mensen optrommelen om de 1ste week van februari (supervroeg) padden over te zetten door het extreme zachte weer (ca. 13° C). Daarna 5 weken niets; om dan half maart opnieuw voluit van start te gaan gedurende 10 drukke dagen.

We hebben gemerkt dat kikkers zich blijkbaar minder laten tegenhouden door wind dan padden. We vermoeden dat ze zich niet zo oriënteren op geur als padden. Ook was het dit jaar heel typerend dat de padden en kikkers massaal op valavond tevoorschijn kwamen aan de Schroeiiaan (tientallen), terwijl je een half uur later slechts nog sporadisch een pad of kikker tegenkwam.

Er werden dit jaar 186 padden, 44 kikkers en 15 salamanders levend overgezet. Bij de slachtoffers zijn 51 padden, 12 kikkers en geen salamanders getroffen. Dat maakt dus **een totaal van 245 levend overgezette dieren en 63 gesneuvelden.**

Hartelijk dank aan al onze medewerkers.

Overzicht van de laatste 11 jaren paddenoverzetacties:

1993	453 levend	81 dood
1994	488 levend	108 dood
1995	122 levend	46 dood
1996	443 levend	53 dood
1997	145 levend	23 dood
1998	125 levend	14 dood
1999	150 levend	34 dood
2000	191 levend	33 dood
2001	242 levend	85 dood
2002	124 levend	44 dood
2003	193 levend	69 dood
2004	245 levend	63 dood

Foto: Johan Herreman

Ook padden in Aartselaar !

Op de Groenenhoek in Aartselaar kwam na melding door buurtbewoners spontaan een paddenoverzetactie op gang. Door de mensen van VMFA-Aartselaar en Natuurpunt werden vooral rond half maart toch meerdere dieren van een gewisse dood gered.

Er werden een 55 padden en kikkers overgezet en een vijftal Alpenwatersalamanders. Spijtig genoeg lagen er ook meerdere dode slachtoffers op de straat. Wordt opgevolgd in het voorjaar van 2005 !

Nachtvlinders in de Hobokense Polder.

Guido De Prins van de Vlaamse Entomologische Vereniging verricht reeds 20 jaar zeer nauwkeurige nachtvlinderwaarnemingen in de Hobokense Polder en is op onze vraag dit jaar terug gestart, na een onderbreking sinds 1996. Het zal interessant zijn via deze indicator een vergelijking te maken over de jaren en te zien hoe dit gebied veranderde. De eerste waarnemingen dit jaar zijn gestart op 28 maart bij -2°C. Toen kwamen reeds 3 "uilen" (Familie *Noctuidae*) aanvliegen, en wel de *Orthosia Incerta*. De laatste waarneming dateert van O.L.H.-Hemelvaart en sindsdien werden al weer 42 soorten waargenomen. Waarnemingen gebeuren best op maanloze (bewolkt of nieuwe maan) en warme nachten. Een greep uit de lijst interessante waarnemingen van toen, de zeldzamere exemplaren én enkele die typisch zijn voor Riet. Wie interesse heeft in een meer uitgebreide geïllustreerde selectie van 18 van de 230 waargenomen macrolepidoptera kan daartoe mailen naar toonverbruggen@skynet.be

***Lamprotes c-aureum* (Knoch, 1781), Akelei-uil: mVI-mVIII, 1 generatie.**

Voorkomen: zeldzaam in moerassige gebieden. Voedselplant: Akelei e.a. Vindplaatsen: Hoboken.

***Cucullia absinthii* (Linnaeus, 1761), Absintmonnik: bVII-mVIII, 1 generatie.**

Voorkomen: deze vlinder is een zeldzaamheid ten noorden van Samber en Maas. De noordgrens van haar areaal in West-Europa loopt door Nederland. Door het zoeken naar rupsen, werd de soort meer ontdekt dan men vermoedde. Voedselplant: bloemen en vruchten van Bijvoet. Vindplaatsen: Antwerpen, Antwerpen-Linkeroever, Hoboken, Merksem

***Photodes minima* (Haworth, 1809), Bochtige Smele-uil: bVI-mVIII, 1 generatie.**

Voorkomen: Tweede exemplaar van de provincie Antwerpen. Deze soort werd voor het eerst waargenomen in Hoboken. Meer voorkomend ten zuiden van Samber en Maas. Voedselplant: *Deschampsia cespitosa* L. (Smele). Vindplaatsen: Hoboken.

***Archanara geminipuncta* (Haworth, 1809), Gestippelde Rietboorder: mVII-bX, 1 generatie.**

Voorkomen: lokaal en zeldzaam in de rietgebieden. Voedselplant: in rietstengels. Vindplaatsen: Antwerpen, Antwerpen-Linkeroever, Arendonk, Ekeren, Geel, Hoboken, Reet, Westerlo, Zwijndrecht.

***Chortodes extrema* (Hübner, [1809]), Vale Duinrietboorder: mV-eVII, 1 generatie.**

Voorkomen: zeldzaam en lokaal. Kustbewoner die echter ook via de monding van grote rivieren een stuk landinwaarts trekt. Tot voor 1976 nooit in het Antwerpse waargenomen. Hij heeft een voorkeur voor duinen en moerassige gebieden. Voedselplant: in de stengels van Calamagrostis sp. (Duinriet, Struisriet). Vindplaatsen: Antwerpen-Linkeroever, Ekeren, Hoboken, Zwijndrecht.

***Hadena perplexa* ([Denis & Schiffermüller], 1775), Variabele Silene-uil: mV-eVIII, 2 generaties.**

Voorkomen: één gekende vondst, zeldzaam. Voedselplant: silenen. Vindplaatsen: Hoboken

© foto's : Anoniem www.leps.it en Paul Harris <http://www.ukmoths.force9.co.uk/>

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

In de weelderige zomer is er weer heel wat (beheers)werk te verrichten in ons natuurgebied. Maar ook in het najaar kan de natuur wel een handje hulp (en ook heel veel handen) gebruiken.

Kom eens naar een beheersdag op één van volgende dagen:

zaterdag 10 juli van 10.00 u tot 17.00 u
woensdag 14 juli van 18.00 u tot 22.00 u
zondag 25 juli van 10.00 u tot 17.00 u
zaterdag 14 aug.ustus van 10 u tot 17.00 u
zondag 19 september van 10 u tot 17.00 u
zaterdag 9 oktober van 10 u tot 16.30 u
Ook halve daghulp is welkom!

Voor plaats van afspraak, bel even naar Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Nieuws uit de gebieden die we beheren Apocalyptische beelden in het Oeyvaersbosch

Spinselmotten op Kardinaalsmuts

Een groot aantal struiken Kardinaalsmuts in de bufferzone Oeyvaersbosch is aangetast door een spinselwevende rups. Het gaat hier om Grote Kardinaalsmutsstippelmot (*Yponomeuta cagagellus*). Van dit vlindertje overwinteren groepen jonge rupsen onder een kapsel van aaneengeplakte eischaaftjes op een tak. Als in de lente de bladknoppen uitlopen, kruipen de rupsen hierheen. In de loop van de voorzomer hullen ze de ene na de andere struik in een net van spinseldraden en vreten alle blad en bloei eraf. Bij gevaar kruipen ze dieper weg in het spinsel of laten zich aan een draad zakken; een groot aantal valt echter aan insectenetende zangvogels ten prooi. Dank zij zijn groene takken kan de Kardinaalsmuts toch doorgaan met groeien. Omstreeks het begin van de zomer verpoppen de rupsen in hun spinsel. De motjes vliegen in juli; een vrouwtje kan tot acht eikapsels afzetten. De eieren komen spoedig uit, maar de rupsjes verlaten het kapsel niet voor de volgende lente. Intussen haalt de struik in de nazomer dikwijls een deel van de 'bloeischade' in.

Foto: Luk Smets

Foto: Luk Smets

Bestrijden?

Het is een raar zicht als je plotseling een hele boom of struik ingesponnen ziet. Begrijpelijkerwijze schrikken de mensen hiervan, maar de rupsen en spinsels bevatten geen irriterende brandharen en zijn onschadelijk voor de mens. Wel wordt de hele plant kaalgevreten. Hoe beklagenswaardig een kaalgevreten Kardinaalsmuts in juni er vaak ook uitziet, blijvende schade ondervindt hij van de motten niet. Gezonde struiken sterven niet door de kaalvraat maar krijgen terug bladeren. In tegenstelling tot de Processierupsen, die enkel op eiken voorkomen, hoeven de Spinselrupsen niet bestreden te worden op het openbaar domein.

Natuurlijke selectie

Waarschijnlijk zullen de zwakste struiken deze rupsen-invasie niet overleven. Er ontstaat dan ruimte voor zaailingen van andere struiken. Zo wordt op natuurlijke wijze de soortensamenstelling op het perceel geregeld.

Info: Ivan Bogaerts, tel. 03/887 16 46

Beheerswerken aan de Hollebeek !! Handen uit de mouwen !!

Op **zaterdag 21 augustus** plant de bewonersgroep Hollebeek weer een natuurwerkdag op het perceel in de Hollebeekstraat op de grens van Wilrijk met Hoboken. Reeds enkele malen zijn we met onze afdeling hierbij aanwezig geweest, zowel met materiaal als met man- en vrouwkracht.

Voel je je geroepen om mee te helpen? Iedereen is welkom **vanaf 10.00 u tot ongeveer 16.00 u** voor het maaien en afvoeren van maaisel. Ook hulp voor een halve dag is welkom. Voor alle deelnemers is drank en een versnapering voorzien !

Meer info?

Anik Schneiders: 03/827 41 58

Peggy Beers 0485/52 81 25

Gierzwaluwenproject

Luk Smets

In vorige rAntGroen meldden we het gezamenlijk project van Natuurpunt Basisschool Cade en de gemeente Aartselaar ter bescherming van de Gierzwaluwen aan de school. De nestgelegenheid wordt immers bedreigd door geplande herstellingswerken aan de dakgoten.

Op 5 april 2004 werden aan de basisschool Cade drie kunstnestkasten voor Gierzwaluwen opgehangen met behulp van de hoogwerker van de gemeente.

In de basisscholen Cade en De Blokkendoos stelde onze afdeling in mei en juni een tentoonstelling over de Gierzwaluw op, telkens voor drie weken. Op deze wijze konden de scholen deze vogel in de lessen betrekken.

Gemeentearbeider Patrick aan het werk met de hoogwerker.

Tentoonstelling in Cade

Natuurpunt wil hiermee een voorbeeld stellen. Dikwijls gaat bij renovatiewerken nestgelegenheid verloren. Dit vormt een belangrijke bedreiging voor het voortbestaan van deze soort. Samen met gemeenten en steden wenst Natuurpunt invulling te geven aan soortbescherming op het lokale beleidsniveau. Steun en erkenning werd aangevraagd bij Tandem. Dit samenwerkingsverband ondersteunt projecten, waarbij het om een samenwerking tussen verenigingen en lokale besturen gaat. Deze erkenning werd verkregen, wat mogelijk ook een geldelijke ondersteuning van het project betekent.

Op een Gierzwaluw

Een Gierzwaluw gierde door de lucht
en slaakte een vermoeide zucht.

"Waarom heb ik het toch verdiend,
dat ik, om te kunnen baren,
nog altijd in de lucht moet paren?"

Fietje van der Meij

Gevonden op het werk !!

Danny Jonckheere

Misschien kan dit een nieuwe rubriek worden voor de volgende rAntGroenen. Op het werk worden we regelmatig aangesproken met de vraag: "Zeg, van 't weekend heb ik een raar beest gezien. Wete gij welke da dat was?". Meestal kunnen we de mensen verder helpen om de juiste naam op het beestje te klevan. De volgende werkdag neem ik dan de gepaste boeken mee, om het bewijsmateriaal te leveren. Een tijdje geleden, kwam één van mijn collega's mij roepen met de vraag: "Kende gij da insect?". Tof beestje, maar nog nooit gezien. Ik vertelde mijn collega dat ik dit wel verder zou uitpluizen en hem het resultaat later zou meedelen. Voor alle zekerheid, had ik er maar een specialist bijgehaald. Op de volgende bestuursvergadering bevestigde Johan Baetens mijn vermoeden: een gewone sluipwesp, om juist te zijn een nauwe verwant van de *Lissonata setosa*. Sluipwespen zijn parasitaire insecten waarvan de larven in en op andere insecten leven, voornamelijk in larven en poppen van andere insecten. De volwassen sluipwespen

zijn nogal slank en hebben lange antennes. Sommige soorten zijn zelfs vleugelloos. Deze sluipwespen zijn algemeen in dichte vegetatie. Tja oppassen geblazen op de werkvloer (parasieten)!

Gewijzigde plantendelen (deel 2)

Herman Snoeck

Bladranken

Het blad is vervormd tot een rank bv. Rankende Duivekervel (*Fumaria capreolata*). Bij de klimmende kamerplant *Cissus* zijn blad en bladrank tegenoverstaand. Bij de erwt, de wikke en de lathyrus (8) is het topblaadje van het samengesteld blad vervormd tot een rank. Bij de Oostindische Kers en de Bosrank (*Clematis vitalba*) (21) zijn het de stelen van de blaadjes van het samengesteld blad die als ranken fungeren.

21

Stekels, zoals op de stengels en bladeren bij rozen (25) en bramen (26), worden gevormd door de epidermis (oppervlakte) en zijn dus geen gewijzigde plantendelen.

25

26

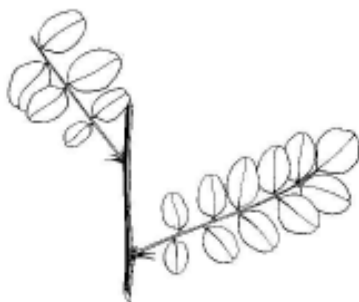
Bladdoornen

Bladdoornen staan i.p.v. bladeren op de knopen van de stengel, maar wel gerangschikt volgens de bladstand. Bij de Zuurbes (*Berberis vulgaris*) (22) staat een okselknop boven de doornen, bij de Gewone Robinia (*Robinia pseudoacacia*) (23) zijn het gewijzigde steunblaadjes onder een blad. De doornen van de cactussen bv. Schijfcactus (*Opuntia* spp.) (24) zijn ook gewijzigde bladeren.

22

23

24

Wortelachtig blad

Sommige eendekroossoorten (*Lemna* spp.) hebben geen wortels en daar nemen de bladeren zelf deze functie over. Bij het Vlotvarentje (*Salvinia natans*) (27) en bij het Blaasjeskruid (*Urticularia* spp.) (31) zijn de ondergedoken bladeren vervormd en vervullen de taak van de wortel.

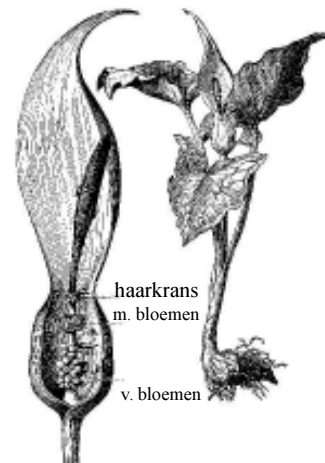
27

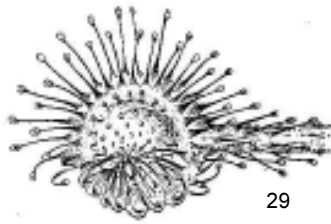
Vangbladeren, vangblaasjes, bladbekers

Het blad dat rond de bloekolf van de Gevlekte Aronskelk (*Arum maculatum*) (28) zit is geen bloemblad, maar een gewijzigde bladschede met vernauwing en gladde binnenzijde, die de vliegjes (gelokt door een voor ons onaangename geur) een tijdje moet binnenhouden zodat die met stuifmeel bedekt worden, waarmee ze dan naar andere aronskelken kunnen vliegen.

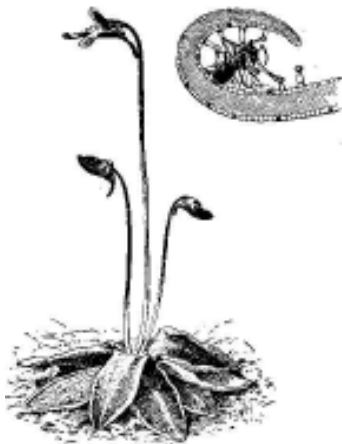
28

Vleesetende planten hebben ook aangepaste bladeren waardoor hun 'prooi' gevangen wordt. Door het 'verteren' van die prooi geraken ze o.m. aan de stikstof, nodig voor de eiwitvorming. Op de bladeren van de Zonnedauw (*Drosera* spp.) staan kleverige klierharen (29) die zich heenbuigen om het insect dat blijven kleven is. Bij het Vetblad (*Pinguicula vulgaris*) krult de bladrand om het insect (30). Op de ondergedoken bladeren van het Blaasjeskruid (*Urticularia* spp.) zijn sommige bladslippen tot blaasjes uitgegroeid (31), met een klepje dat naar binnen klappt. Wanneer kleine diertjes het aanraken worden ze naar binnen gezogen. De prooi wordt door rottingsbacteriën verteerd.

30

31

De top van de bladschijven van het Venusvliegenvangertje (*Dionaea muscipula*) uit Amerika kunnen toeklappen.

Bij de tropische Bekerplant (*Nepenthes* spp.) (32) is de hoofdnerf van de bladschijf uitgegroeid tot een beker, waarin de insecten glijden en door naar beneden gerichte haren belet worden om er weer uit te klauteren. Onder in de beker zit een verterend zuur vocht.

32

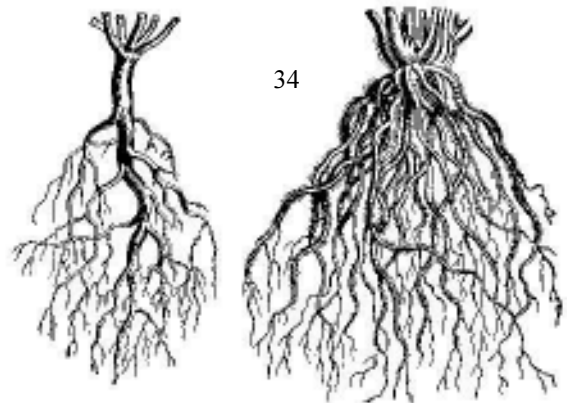

Bladeren als vlotter

Bij bloemisten is soms de Waterhyacint (*Eichhornia crassipes*) te koop. Hierbij zijn de bladstelen uitgegroeid tot gezwollen drijforganen met luchtkamers.

GEWIJZIGDE WORTELS

Normale functie

Wortels groeien omlaag en zetten de plant vast in de grond. Ze zijn niet geleded en dragen geen knoppen. Ze nemen uit de bodem water met opgeloste zouten op. Onder aan de stengel groeit een hoofdwortel met zijwortels (33). Er zijn echter ook planten die geen hoofdwortel hebben: uit de stengel vertrekken bijwortels (34). Bijwortels worden ook adventiefwortels genoemd als ze uitgroeien op andere plaatsen van de stengel.

Knolvormige wortels

Bij veel tweejarige kruiden is op het eind van het eerste jaar de hoofdwortel verdikt door opgestapeld reservevoedsel (suikers en/of zetmeel, dat in het tweede jaar dient voor de groei van de nieuwe plant die bloemen en vruchten zal vormen). Het reservevoedsel wordt opgebruikt en de knolvormige wortel gaat teniet. Naar de vorm worden die wortels penwortel (biet, peen) of radijswortel (raap, radijs, rode biet) genoemd.

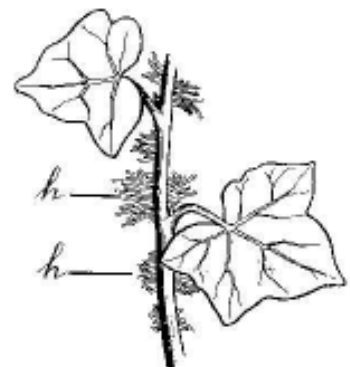
Wortelknollen

Er zijn overblijvende kruiden, waarvan het bovengrondse deel afsterft in de herfst, maar waar dan ondergronds reservevoedsel opgeslagen werd in bijwortels, met aan hun uiteinde knoppen o.m. bij dahlia, orchideeën bv. Welriekende Nachtorchis (*Platanthera bifolia*) (35) en Speenkruid.

35

36

Hechtwortels

Bij sommige planten die normaal tegen een muur of een boom opgroeien, ontstaan aan de stengel adventiefwortels die in holten dringen en zo de plant vastankeren bv. bij Klimop (*Hedera helix*) (36).

Zuigwortels (haustoriën)

Sommige planten dringen met hun wortels in andere planten. In kalkrijke streken dringt de Maretak (*Viscum album*) (37) op stammen van appel, peer, populier of robinia met zuigwortels in de houtvaten (xyleem) van de vaatbundels om er water met bodemzouten aan te onttrekken. Die zuigwortels groeien mee met het verdikken van de waardplant.

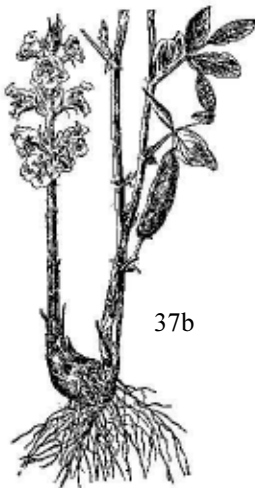
37

Ratelaarsoorten (*Rhinanthus* spp.), ogentroostsoorten (*Euphrasia* spp.), kartelbladsoorten (*Pedicularis* spp.), en zwartkorensoorten zoals Hengel (*Melampyrum pratense*) groeien met hun wortels in de wortels van grassen en cypergrassen en onttrekken daar ook water met opgeloste zouten.

Bremraap en Warkruid zijn parasieten: ze dringen met hun zuigwortels in de zeefvaten (floëem) van hun waardplant om daar water met door de waardplant gevormde voedingsstoffen aan te onttrekken.

De meestal eenjarige War-kruiden (*Cuscuta* spp.) hebben geen wortels, geen of schubvormige bladeren en geen bladgroen. Ze winden zich rond de stengel van de waardplant en dringen er met haustoriën in. Later is er geen verbinding meer met de grond.

De Bremrapen (*Orobancha* spp.) (37b) dringen met hun zuigwortels in de wortels van allerlei tweezaadlobbigen, op de afbeelding een vlinderbloemige plant. De bladgroenloze bladeren zijn gereduceerd tot schubben.

37b

Symbiotische wortels

Heel wat planten kunnen alleen maar behoorlijk groeien als er rond of in hun wortels bepaalde bacteriën of hyfen van een bepaalde schimmel leven. Door dit samenleven wordt de plant voorzien van levensnoodwendige stoffen. Op de wortels van vlinderbloemigen leven bacteriën in

knolletjes, die door de wortels gevormd werden doordat de bacteriën er zijn (38).

Zij binden stikstof uit de lucht aan sachariden uit de plant en vormen daarmee hun eiwitten. Bij de elzen zijn dat bepaalde schimmelsoorten (*mycorrhiza*) die deze functie hebben en op de wortels verdikkingen en knolletjes doen ontstaan. Als de bacteriën en hyfen afsterven worden hun eiwitten door de plant opgenomen.

Heel veel loof- en naaldbomen en ook de orchideeën vormen geen wortelhaartjes. Rond hun wortels zit een mycelium, dat de wortels beschermt tegen uitdroging en parasieten en dat de waardplant van water en bodemzouten voorziet. Zelf gebruiken de hyfen voedingsstoffen die de waardplant produceert.

Ook Duindoorn (*Hippophae rhamnoides*) en Wilde Gagel (*Myrica gale*) hebben symbiotische wortels.

38

In de plantentuin van Meise zijn nog andere gewijzigde wortels te zien.

Luchtwortels

Van orchideeën die op bomen in tropische wouden leven groeien de wortels van de takken naar beneden. Die wortels zijn omgeven door een omhulsel van dode cellen dat vochtig wordt door de luchtvochtigheid. Zo geraken de orchideeën aan hun water.

De bekende gatenplanten (*Monstera deliciosa*) vormen adventieve luchtwortels, waarmee ze achter de takken van andere planten blijven hangen. Zo werken ze zich omhoog.

Steun- of steltwortels

In het oerwoud zijn er bomen waarbij uit de zijtakken adventieve luchtwortels ontspringen. Die groeien naar beneden en dringen in de grond (o.m. bij de mangrovebomen). Ze worden dikker en steunen zo de zijtakken. In de bodem vertakken ze ook om water met zouten op te nemen.

Bij de maïs (*Zea mays*) groeien op 1-2 centimeter boven het grondoppervlak 3-4 millimeter dikke adventiefwortels uit de stengel. Die dringen in de grond en steunen zo de stengel.

Ademwortels

Bij de mangroven zijn er ook wortels die loodrecht uit het slijk omhoog steken. Via openingen kan de lucht langs luchtkanalen tot bij de andere wortels doordringen. Ook de uit Amerika stammende Moerascypres (*Taxodium distichum*) heeft ademwortels.

Bladachtige wortels

Bepaalde orchideeën die op bomen in tropische wouden leven hebben enkel tijdens hun bloei een zeer kleine stengel. De wortels groeien over de boomstam, zijn vlak en groen en nemen de functie van de bladeren over.

GEWIJZIGDE BLOEMEN

De lintbloemen van verschillende composieten o.m. de Gewone Zonnebloem (*Helianthus annuus*) zijn lokbloemen. Ze zijn steriel: kelkbladen, meeldraden, stijl en stempel ontbreken (39). Bij de Gelderse Roos (*Viburnum opulus*) (40) zijn ook de buitenste bloemen van het bloemgestel anders gevormde, steriele lokbloemen. De hechtschijfjes aan het uiteinde van elke takrank van de Driebladige Wingerd (*Parthenocissus tricuspidata*) (6) zijn een gewijzigde bloemgestel.

Geraadpleegde werken

Moderne plantkunde - Bossier et al. - 2de uitgave 1968 - Van In - Lier
Leerboek der plantkunde - Dr. E. Reinders - 12de druk, 1957 - J.B. Wolters - Groningen

Beknopt leerboek der plantkunde - Dr. J. P. De Gaay Fortman et al. - Deel 1, 9de druk, 1952- J.B. Wolters - Groninge
Plantkunde voor de lagere klassen - Dr. M.A. Ijsseling en dr. A. Scheygrond - Deel IV, 6de druk, 1955 - W.J. Thieme - Zutphen
Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden - Jacques Lambinon et al. - 1998 - Nationale Plantentuin van België
Natuurkalender - Louis Debot / Ludo Van Meel - 1961 - Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Grassen- en zeggenlijst Hobokense Polder
 Gilbert Van Ael

Zaterdag 5 juni kregen de gidsen van Fort 7 en de Hobokense Polder in het kader van de bijscholingen van de Educatieve Werkgroep een boeiende wandeling van Wim Mertens met als thema "Grassen, zeggen en russen". Een overzicht van de waargenomen soorten:

1	Gestreepte Witbol	<i>Holcus Lanatus</i>	18	Reukgras	<i>Anthoxantum Odoratum</i>
2	Kruipertje	<i>Hordeum Murinum</i>	19	Beemdlangbloem	<i>Festuca Pratensis</i>
3	Grote Vossestaart	<i>Alopecurus Pratensis</i>	20	Zachte Dravik	<i>Bromus Mollis</i>
4	Ruw Beemdgras	<i>Poa Trivialis</i>	21	Tengere Rus	<i>Juncus Tenuis</i>
5	Veldbeemdgras	<i>Poa Pratensis</i>	22	Ruige Zegge	<i>Carex Hirta</i>
6	Rietgras	<i>Phalaris Arundinacea</i>	23	Scherpe Zegge	<i>Carex Acuta</i>
7	Rietzwenkgras	<i>Festuca Arundinacea</i>	24	Tweerijige Zegge	<i>Carex Disticha</i>
8	Kropaar	<i>Dactylis Glomerata</i>	25	Platte Rus	<i>Juncus Compressus</i>
9	Glanshaver	<i>Arrhenatherum Elatius</i>	26	Gewone Waterbies	<i>Eleocharis Palustris</i>
10	Engels Raaigras	<i>Lolium Perenne</i>	27	Zomprus	<i>Juncus Articularis</i>
11	Timoteegras	<i>Phleum Pratense</i>	28	Rosse Vossestaart	<i>Alopecurus Aequalis</i>
12	Liesgras	<i>Glyceria Maxima</i>	29	Moeraszegge	<i>Carex Acutiformis</i>
13	Riet	<i>Phragmites Australis</i>	30	Straatgras	<i>Poa Annua</i>
14	Pitrus	<i>Juncus Effusus</i>	31	IJle Dravik	<i>Bromus Sterilis</i>
15	Lisdodde	<i>Typha</i>	32	Gewone Kweek	<i>Agropyron Repens</i>
16	Zeegroene Rus	<i>Juncus Inflexus</i>	33	Gewoon Langbaardgras	<i>Vulpia Myuros</i>
17	Valse Voszegge	<i>Carex Otrubae</i>			

Oproep Indianenwandeling juni 2005

In juni 2005 (ja inderdaad, pas volgend jaar), organiseren we een indianenwandeling in de Hobokense Polder. Hiervoor willen we nu al een oproep doen om allerhande **knutselmateriaal** te verzamelen, zoals:

- * restjes leer
- * allerhande pluimen
- * houten kralen (vb van oud vliegengordijn, ...)
- * notendoppen
- * berkenschors
- * jute zakken of stof
- * allerhande bruine katoenen stoffen
- * oude, witte lakens

En verder mag je ons ook melden, wanneer je iemand kent, waarvan we een **tipi** zouden mogen gebruiken of iemand die een **totempaal** heeft of een contactpersoon om aan **runderhuiden** te geraken.

Heb je zelf interesse om aan de voorbereiding mee te helpen? Bel ons dan op één van de volgende nummers en ... alvast bedankt.

Jeannine Nielandt 03/887 85 65
 Terry Mariën 03/828 53 28

Aalscholvers helpen de vissers door de Brasem op te ruimen.

De Aalscholver is terug van weg geweest, tot verdriet van de vissers. Overal zie je deze grote zwarte visetende vogels met hun stakerige lange nekken weer in groepjes boven het water spieden. Vissers beschouwen de Aalscholver als een geduchte concurrent, maar nieuw onderzoek in Nederland plaatst hem in een ander daglicht.

Volgens het rapport 'Aalscholvers en sportvissers' dat de Nederlandse Vereniging van Sportvisserfederaties samen met de Organisatie voor Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) samen met Vogelbescherming Nederland publiceerde, blijken Aalscholvers bijzonder veel Brasem te eten en daardoor juist bij te dragen aan een betere, soortenrijke visstand. In wateren die regelmatig door Aalscholvers worden bezocht, is de Brasemstand sterk uitgedund. Bij degene die de OVV iedere winter door het gehele land uitvoert, ontbraken de lengteklassen van 10 tot 35 centimeter lang vaak geheel in de vangst.

Aalscholvers selecteren hun prooivissen tijdens het jagen 'op het oog' op lengte. Visjes kleiner dan 10 centimeter laten ze ongemoeid. Exemplaren groter dan 35 centimeter kunnen ze moeilijk doorslikken omdat de Brasem een hoge rug heeft. De tussenmaatjes (10 tot 35 centimeter) worden met de krachtige haaksnavel vastgegrepen en vervolgens doorgeslikt. Daarmee zitten Aalscholvers en visstandbeheerders op één lijn. De afgelopen jaren zijn tal van campagnes uitgevoerd om ondiepe, troebele, voedselrijke meren weer helder te krijgen door het uitdunnen van de Brasemstand. In visserijcampagnes werden vele duizenden kilo's Brasem weggevangen. Sommige vijvers werden in één winter zelfs helemaal leeggevisd om daarna weer met een schone lei te kunnen beginnen.

De Brasem is een 'gratige' gebochelde vis die niet alleen door sportvissers wordt gemeden, maar ook bij roofvissen

slecht in de smaak valt. Daarom heeft hij in het troebele water het rijk alleen. De Brasem blijkt zijn eigen favoriete milieu in stand te houden. Deze vis eet niet alleen de watervlooien weg die door algen te grazen bijdragen aan helder water, maar hij woelt ook actief de bodem om op zoek naar muggenlarven. Water met veel Brasems erin wordt hoe langer hoe troebeler, de waterplanten verdwijnen. Door de Brasems massaal weg te vangen proberen visstandbeheerders het water weer helder te krijgen. De Aalscholvers zijn daarbij prima bondgenoten. In wateren die ze regelmatig bezoeken, zijn op den duur alleen nog eenjarige visjes, kleiner dan 10 centimeter en oudere exemplaren, groter dan 35 centimeter over. Die oudere vissen blijven elk jaar afpaaien, maar hun jongen worden in het tweede voorjaar massaal weggevreten en daardoor zal de Brasem over 10 tot 20 jaar uit veel wateren vrijwel verdwenen zijn.

Op de Blankvoorn hebben de Aalscholvers het veel minder gemunt, omdat die niet in open water zit, maar meer in de rietkraag of tussen andere waterplanten schuilt.

Geraadpleegde bron: artikel in NRC handelsblad van Marion de Boo.

Een wandeling langs de Koude Beek

20 maart 2004

Johan Baetens en Ria Van Peer

1. Inleiding

In de werkgroep Koude Beekvallei wordt getracht de beleidsvoorbereidende documenten voor de nakende DULO-waterplannen in het deelbekken van de Boven-Schijn te vertalen naar mogelijke bijdrages vanuit de Natuurpunt-afdelingen. De afdelingen die tot de werkgroep behoren hebben dus elk een deel van hun gebied in de Koude Beekvallei liggen:

Zuidrand Antwerpen (brongebied)
Land van Reyen (middenloop)
Schijnvallei (benedenloop en monding)

De DULO-waterplannen zijn een gevolg van de Europese Kaderrichtlijn Water die hier in Vlaanderen omgezet werd naar het decreet Integraal Waterbeleid. Ze worden ontwikkeld om het lokale watersysteem op een meer integrale manier te kunnen beheren. Daarbij moet rekening gehouden worden met de hoeveelheid (niet te veel, niet te weinig), de kwaliteit en de ecologische waarde van het gehele watersysteem.

Een voorbeeld van een maatregel waarmee een deel van de overstromingen verholpen worden, is het afkoppelen van regenwater van grote verharde oppervlakten (parkings, gebouwen, ...). Hierbij wordt het hemelwater niet meer via het rioleringsstelsel geloosd, maar eerder lokaal geïnfiltreerd. Deze maatregel heeft echter ook een gunstig effect op de waterkwaliteit van onze waterlopen. Doordat de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) minder verdund afvalwater binnenkrijgen, kunnen ze dit veel beter zuiveren. Aan de andere kant zal door het infiltreren van regenwater, de afvoer (debieten) in de waterlopen stabiel blijven tijdens voorjaar en zomer. Dit komt nogmaals ten goede aan de waterkwaliteit van onze waterlopen doordat er in drogere periodes terug meer water is om het gezuiverde afvalwater van de RWZI's te verdunnen. Infiltreren gaat echter niet overal. Er moet daarbij rekening gehouden worden met de opvangcapaciteit van de bodem - hoeveel water kan er op een bepaalde plaats in de bodem zonder dat er iemand natte voeten krijgt.

Doordat de gevolgen van maatregelen in een, stroomopwaarts gelegen, gemeente een impact kan hebben op

stroomafwaartse gemeentes is samenwerking tussen de verschillende overheidsbesturen van cruciaal belang.

2. Koude Beek van bron tot monding.

In het kader van de werkgroep werd op 20 maart 2004 een wandeling georganiseerd van bron tot monding.

De Koudebeek ontspringt in Hove, oorspronkelijk aan de kerk van Hove maar het brongebied is in de loop van de tijd een tiental meter verschoven zodat ze nu ontspringt naast de school (Regina Pacis).

We vertrekken aan een "diep" ingesneden beek in de buurt van een resterend stukje Fruithout-park, op de maïsvelden naast het gebied van het Kasteel Fruithof. De beek staat hier een groot deel van het jaar droog. Nochtans zijn gracht en oever en een beperkt deel van de berm nog begroeid met relatief grote restanten van rietbegroeiing. De beek is over z'n hele loop rechtgetrokken. Op één van de akkers zijn er een 4-tal Kieviten die hun typische tuimelvluichten aan ons demonstreren.

Op de overgang tussen akkers en kasteeldomein (aan de taverne "De Jongste Telg") wordt de beek begeleid door een hoge rij oude knot- en andere bomen. Zo merken we hier nog enkele opmerkelijke knoteiken op. In de ondergroei merken we de voorjaarsbloeiër Speenkruid op, die de beek nog tot in de middenloop begeleidt. De eerste bloemen staan hier reeds open.

Speenkruid Foto: Luk Smets

Net voor we op de parking van de taverne komen, worden we begroet door 2 kangoeroes (of zijn het walibi's ?) in hun hok. De vijver op het kasteeldomein stond hier vroeger in verbinding met de beek.

Na de Welvaartstraat te zijn overgestoken, komen we terecht in een open grasland, waardoor een wandelpad loopt: de Bessemweg. Vanaf hier vormt de Koude Beek de scheiding tussen Mortsel en Boechout. Ook hier zijn de Speenkruiden te vinden en het begin van de groei van het Fluitekruid. Het overstort van de riolering van de Boechoutselei en de Welvaartstraat mondde hier vroeger uit in de Koude Beek. Dit is enige tijd geleden afgesloten, doch soms stroomt er hier ergens vervuild water in de beek.

Een eindje verderop komen we aan de plaats waar een

kikkerpoel en een hoogstamboomgaard zijn aangelegd door de stad Mortsel. Net voor we dit open landschap terug verlaten, komen we aan een oude brouwerij.

Bij het oversteken van de Oude Steenweg stroomt de Koude Beek ogenschijnlijk door een privé-tuin. Net voor ze de Liersesteenweg onderdoorgaat, komen er 2 buizen uit in de loop waaruit op het eerste zicht niet veel goeds komt. We stappen verder over de provincieweg en komen in het parkgebied Savelkoul waar de beek zeer prominent aanwezig is en rustig 'hier en daar bescheiden meanderend' doorkabbelt.

Aan de spoorweg steken we onderdoor en bemerken onder de brug een roestig winkelkarretje van GB dat al heel wat afval "verworven" heeft, afval dat rustig in slierten aan het wagentje hangt.

We gaan verder aan de andere kant van de spoorweg over het stuk dat door de stad Mortsel is aangekocht en merken dat de bewoner van de boerderij aan de overkant knotwilgen heeft aangeplant. De stad zelf heeft ook beplant, een dubbele rij knotwilgen, niet langs de oever van de beek maar langs de wegkant.

In het landschap zien we enkele prachtige rietkragen, omzoomd door wilgen temidden van enkele maïsvelden. Het zijn verlandende restanten van een oud grachtenstelsel. Een stukje groen, temidden van het geel.

We volgen de beek nog even door het veld in de richting van het zuiveringsstation. Hier moeten we een eind omlopen omdat de weiden langs beide zijden afgesloten zijn met hoge draad. De oevers zijn niet echt betreedbaar en sommigen onder ons hebben geen laarzen aan. Er staat flink wat water in de beek wat eerder uitzonderlijk is.

Terwijl we verder doorgaan zien we in de grote weiden twee Hazen wegspringen.

We wandelen verder langs het zigeunerkamp en de "ijsjesboerderij" van boer Van Hoof waar we genieten van een heus boerenijsje. Voorbij de boerderij en het zuiveringsstation komen we terug aan de beek waar nu veel meer water in staat. We lopen verder door naar het Fort van Borsbeek. Hier gaat de beek nog enkele honderden meter ondergronds om uit te monden in de fortgracht van Fort 3. De vijver is vrij hard verzand en het waterniveau is aan de lage kant. Toch merken we verschillende soorten watervogels en eenden, waaronder verschillende Bergeenden. Aan de andere kant van de fortgracht stroomt het water door een rooster weer enkele honderden meter ondergronds. Eens terug bovengronds is duidelijk een andere, natuurlijkere beekvallei te bewonderen. Naast de beek loopt een (te smal) fiets- of wandelpad, er zijn hellende oevers, struikpartijen en rustig kabbelend water. In de aangrenzende weiden kunnen we weer enkele Hazen bewonderen.

Voorbij het kerkhof van Borsbeek gaat de beek terug ondergronds door een rooster en hier stopt onze wandeling. Aan de andere kant van Borsbeek op de grens met Wommelgem komt zij terug bovengronds om meanderend haar weg te zoeken (volgen) naar de Schijn waar ze - na de snelweg te zijn ondergedoken - in uitmondt.

Deze beek is werkelijk een natuurmonument en moet zo ook door alle gemeentes waar ze doorvloeit behandeld worden. Natuurpunt zal, waar het kan, hierbij zijn steentje bijdragen.

Geluidjes van uit de nestkast

Leen Gorissen

Tijdens de lente zingen vele mannelijke zangvogels vlak voor zonsopgang een ochtendkoor. Dit interessant zanggedrag werd reeds vele malen bestudeerd door wetenschappers. Tot nu toe werd echter voornamelijk het mannelijk zanggedrag uitvoerig bestudeerd terwijl er nog maar zeer weinig is geweten over de gedragingen en geluiden van het vrouwtje tijdens zo een ochtendkoor. Onderzoekers van de Universiteit Antwerpen bestudeerden tijdens 2001 en 2002 in Fort 7 en Fort 8, de geluiden van koolmeesvrouwtjes en de interacties met hun mannetjes tijdens het ochtendkoor. Nog voor dat het licht is beginnen koolmeesmannetjes, zoals vele andere soorten, hevig te zingen in de buurt van de nestholte waarin hun vrouwtje zit te slapen en dit

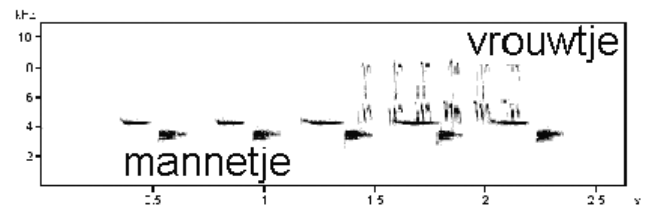

Koolmeesvrouwtje op nest in Fort 7

voornamelijk voor en tijdens de eileg. De belangrijkste functies van dergelijk zanggedrag zijn partnerbewaking en territorium verdediging. Het onderzoek op Fort 7 en Fort 8 toonde aan dat koolmeesvrouwtjes ook geluidjes produceren tijdens het ochtendkoor terwijl ze nog in hun nestholte zitten. Deze geluidjes zijn zeer stil, je kan ze enkel van heel dichtbij horen en werden nu pas voor het eerst beschreven. Bovendien zijn er aanwijzingen dat koolmeesvrouwtjes verschillend reageren wanneer hun mannetje zingt of

wanneer hij roept. Wanneer het mannetje roept wacht het vrouwtje tot hij gedaan heeft alvorens haar stil geluidje te produceren. Wanneer hij zingt daarentegen, produceren vele vrouwtjes hun stille geluidjes over de zang van het mannetje heen, wat overlapping wordt genoemd. Tijdens het ochtendkoor van koolmezen communiceren mannetjes en vrouwtjes dus interactief met elkaar. Waarschijnlijk produceren koolmeesvrouwtjes deze stille geluidjes om hun partner naar de nestholte te lokken. Op deze manier kan het mannetje haar waarschuwen wanneer het onveilig is om de nestholte te verlaten. Tijdens de eileg zijn wijfjes immers meer kwetsbaar voor predatie omdat hun gewicht toeneemt tijdens de ontwikkeling van een ei. Daarom zijn de geluidjes van de vrouwtjes ook stil, ze dienen enkel gehoord te worden door hun partner en worden daarom korte afstand signalen genoemd. Mannetjes daarentegen zingen luid omdat zij willen gehoord worden door de omgeving en zij produceren dus lange afstand signalen tijdens het ochtendkoor.

Figuur 1: Grafische weergave van een zangtype van een koolmeesmannetje en van een stil geluidje van een koolmeesvrouwtje opgenomen met een speciale microfoon. Het vrouwtje produceert haar geluidje over de zang van het mannetje heen.

Insectenwerkgroep

In april is de insectenwerkgroep van start gegaan. Intussen heeft deze werkgroep al meerdere gebieden in onze afdeling bestudeerd op de aanwezigheid van insecten.

Wil je ook eens komen kijken?

Dat kan op

- * **zondag 8 augustus:** Romeinse Put (Edegem)
- * **zaterdag 14 augustus:** Fort 7 (Wilrijk)
- * **zondag 22 augustus:** Hobokense Polder (Hoboken)

Vertrek per fiets of auto aan De IJsvogel in Fort 7 om 13.00u.

Voor info: contacteer Johan Baetens, 03/281 78 59

Vuurwants

Dieren in onze omgeving: periode 16 feb.- 15 mei

Stuur uw waarnemingen, gedaan tussen 16 mei en 15 augustus 2004, naar Johan Baetens (zie colofon). Minimaal dient u te melden: datum, soort, aantal, plaats en waarnemer(s). Eventueel breidt u deze info uit met sekse, adult of juveniel of andere bijzonderheden zoals zitplaats of vluchtrichting.

Antwerpen

Kennedytunnel

Sperwer: 1 (K.M. 17/2), 1 (K.M. 4/03)
 Sijs: 1 (K.M. 24/2), > 10 (K.M. 2/03)
 Torenavalk: 1 (K.M. 10/03)
 Staartmees: >10 (K.M. 10/03, 16/03, 18/03)
 Konijn: 1 zwart (K.M. 16/03)
 Tjiftjaf: 1 (K.M. 18/03), 1 (K.M. 20/04)
 Zwarte Roodstaart: 1 (zang) (K.M. 2/04)
 Egel: 1 (dood) (K.M. 20/04), 1 (dood) (K.M. 29/04)
 Scholekster: 1 (K.M. 22/04)
 Ekster: 1 (op nest) (K.M. 29/04)

Jeugdherberg

Meerkoet: 1 (K.M. 23/04)
 Waterhoen: 1 (K.M. 23/04)
 Winterkoning: 1 (K.M. 23/04)
 Tjiftjaf: 1 (K.M. 23/04)
 Aalscholver: 1 (K.M. 23/04)

Beukenlaan

Houtduif: 1 (dood) (K.M. 4/03), 1 (dood) (K.M. 29/04)
 Merel: 1 (dood) (K.M. 4/03)
 Egel: 1 (dood) (K.M. 29/04)

RUCA

Sijs: 1 (K.M. 24/2)
 Tjiftjaf: 1 (K.M. 16/03), > 10 (K.M. 18/03)
 Ekster: 1 (dood) (K.M. 30/03)
 Houtduif: 1 (dood) (K.M. 30/03)
 Zwartkop: 1 (K.M. 23/04)
 Tjiftjaf: 1 (K.M. 23/04), 1 (K.M. 26/04)
 Fitis: 1 (K.M. 23/04)
 Oranjetipje: 1 (K.M. 23/04)
 Boerenzwaluw: 1 (K.M. 26/04)
 Blauwe Reiger: 1 (K.M. 26/04)

Wilrijk

Klaverblad

Houtsnip: 1 (K.D.K. 24/02)
 Buizerd: 1 (K.D.K. 24/02), 4 (K.D.K. 8/04)
 Sperwer: 2 (K.D.K. 8/04)
 Torenavalk: 1 (K.D.K. 8/04)
 Grote Bonte Specht: 2 (K.D.K. 8/04)
 Eekhoorn: 1 (K.D.K. 8/04)

Haas: 1 (K.D.K. 8/04)
 Steenuil: 1 (roep) (L.S. & R.T. 12/03)
 Bosuil: 1 (roep) (L.S. & R.T. 12/03)

Legerstraat Fort 7

Sijs: 4 (I.S. 22/02)
 Goudvink: 2 (I.V.H. & W.V.H. 13/03)
 Visdiefje: 1 (overvliegend) (I.S. 6/05)

Fort7

Mandarijneend: 1 mannetje (L.D. 29/02), 1 (T.J. 8/05)
 Boomkruiper: 2 (T.J. 28/03)
 Zomertaling: 1 (L.D. 1/05)

UIA

Tjiftjaf: 1 (K.M. 18/03)
 Canadese Gans: 1 (K.M. 26/04)

Hoboken

Schrooilaan-Krugerbrug
 Nachtegaal : 1 (K.D.K. 21/04)

Hobokense Polder

Koekoek: 1 (K.M. 16/04)
 Dodaars: 1 (K.M. 16/04)
 Slobeend: 1 (K.M. 16/04)
 Wilde Eend: 1 (K.M. 16/04)
 Fazant: 1 (K.M. 16/04)
 Roodborst: 1 (K.M. 16/04)
 Groene Specht: 1 (K.M. 16/04)
 Grote Bonte Specht: 1 (K.M. 16/04)
 Mol: 1 (K.M. 16/04)
 Merel: 1 (K.M. 16/04)
 Zwartkop: 1 (K.M. 16/04)
 Winterkoning: 1 (K.M. 16/04)
 Zanglijster: 1 (K.M. 16/04)

Edegem

Pitsemburglaan

Egel: 1 (M.M. 20/03)

Aartselaar

Reukens (ES9664 & 9764):
 Haas: 9 (K.D.K. 13/03)
 Kramsvogel: 25 (K.D.K. 13/03)
 Veldleeuwerik: 23 (K.D.K. 13/03)
 Graspieper: > 35 (K.D.K. 13/03)
 Spreeuw: ca. 150 (K.D.K. 13/03)
 Scholekster: 1 (overvliegend) (K.D.K. 13/03)

Kievit: ca. 50 (K.D.K. 13/03)
 Stormmeeuw: > 15 (K.D.K. 13/03)
 Zilvermeeuw: ca. 50 (K.D.K. 13/03)
 Kokmeeuwen: ca. 50 (K.D.K. 13/03)

Groenenhoek :

Wulp: 27 (K.D.K. 24/02)
 Scholekster: 1 (K.D.K. 24/02)
 Kievit: ca. 50 (K.D.K. 24/02), 16 (K.D.K. 8/04)
 Kokmeeuwen: ca. 300 (K.D.K. 24/02)
 Stormmeeuwen: ca. 50 (K.D.K. 24/02)
 Hazen: 4 (K.D.K. 24/02), 14 (K.D.K. 8/04)
 Buizerd: 1 (K.D.K. 8/04)
 Blauwe Reiger: 1 (K.D.K. 8/04)
 Ransuil: 2 (roep + visueel) in privé-tuin (L.S. & R.T. 12/03)

Cleydaelbos (ES9565):

Rode Eekhoorn: 1 (K.D.K. 24/02)
 Buizerd: 1 (K.D.K. 8/04)
 Sperwer: 1 (K.D.K. 8/04)
 Grote Bonte Specht: 3 (K.D.K. 8/04)
 Groene Specht: 1 (K.D.K. 8/04)
 Boomkruiper: 2 (K.D.K. 8/04)

Della Faillellaan

Sijs: 1 (K.M. 20/2)
 Boomkruiper: 1 (K.M. 20/2)
 Valkparkiet (gele vorm): 1 (K.M. 20/2)

Zinkval

Stenuil: 1 (roep) (L.S. & R.T. 12/03)

Hove

Veldkantvoetweg (kerkhof)

Buizerd: 3 (WVD 17/03)
 Tjif tjaf: 1 (WVD 17/03)
 Citroenvlinder: 1 (WVD 17/03)
 Gehakelde Aurelia: 1 (WVD 17/03)
 Groene Specht: 1 (WVD 17/03)
 Grote Bonte Specht: 1 (WVD 17/03)

Waarnemers

Kris De Keermaecker (K.D.K.), Lucy Denaeve (L.D.), Koen Maes (K.M.), Wim Van Deynze (W.V.D.) Marie Marinus (M.M.), Luk Smets (L.S.), Ria Thys (R.T.), Trude Janssens (T.J.), Yvo Van Haevermaet (I.V.H.), Walter Van Haevermaet (W.V.H.)

't rAntGroentje !

Kinder- en jongeren"natuurpunt"hoek !

Juli 2004

Hoi natuurvriendje,

Einde maart konden jullie met ons op stap in Fort 7 voor een fijne **Vogeltocht**. Einde mei trokken we in de Hobokense Polder op zoek naar de **Zoogdieren** die er leven. Van de beide activiteiten kan je hier enkele leuke foto's zien.

Vogeltocht in Fort 7 op 28 maart Foto: Ria Thys

Vogeltocht 28 maart Foto: Ria Thys

Zoogdierentocht in de Hobokense Polder op 23 mei
Foto: Luk Smets

Zoogdierentocht 23 mei Foto: Luk Smets

Zin gekregen om ook eens deel te nemen?

Ah, dan staan er op onze agenda zowel in juli als in het najaar hele leuke dingen voor jou en je ouders, grootouders, tantes en nonkels, ...

Zaterdag 17 juli 2004 om 15.00 u start in de Hobokense Polder een

Vlinderdag

Om 15.00 u verzamelen aan de parking achter het bedrijf Procap aan de Schroeilaan, aan het einde van de voetgangersbrug.

Speurtocht naar vlinders voor ouders en kinderen van 15.00 u tot 19.00 u!

Kom zaterdag 17 juli Holder de Bolder naar Hoboken Polder voor de KinderVlinderFolder en een leuke kleurplaat en maak kans op een mooie prijs !

En we hebben in het najaar nog een tweede activiteit voor jou in petto !

Onmiddellijk naast ons bekende natuurgebied Fort 7 ligt nog een heel mooi stukje groen. Nu is het een parkkerkhof, maar honderden jaren lang was het een kasteeltuin.

Weet je over welk gebied het gaat?

**Het Schoonselhof in volle herfstpracht!
Zaterdag 9 oktober 2004, 13.30 u - 16.00 u**

We gaan eens kijken wat er nog overblijft en wat er veranderd is.

Hierbij vergeten we zeker ook niet alle plekjes op te zoeken waar de mooiste herfstschatten te vinden zijn, waar we dan ook iets over vertellen.

Ook deze keer geen aparte kindertocht, wel een **gezamenlijke familietocht**, maar dan wel met de kinderen (zowel kleuters als lagere schoolkinderen) als belangrijkste doelgroep.

Wat breng je mee? Laarzen (zeker als het de dagen voordien geregend heeft), stevige (regen)kledij, een lekkere knabbel (een koek of een appel), want van stappen in de natuur krijg je wel een beetje honger. En natuurlijk je ouders of andere familieleden.

Waar en wanneer spreken we af? **Zaterdag 9 oktober om 13.30 u aan de ingang van de begraafplaats Schoonselhof**, Jules Moretuslei op de grens van Wilrijk met Hoboken. Het einde is er voorzien om 16.00 u.

Oh ja, Nancy en Ann gaan met jou op stap deze namiddag. Wil je hen nu al iets vragen, bel dan gerust naar 0485/85 13 64 (Nancy) of 03/248 99 52 (Ann)

Verslagen van de periode 16 mei tot en met 15 augustus 2004 te verzenden naar André De Mul, Lucas Henninckstraat 41 2610 Wilrijk of per email: demul.andre@belgacom.net

Overwinterende watervogels op de Schelde - Boottocht met de Jan Plezier d.d. 22/02/2004

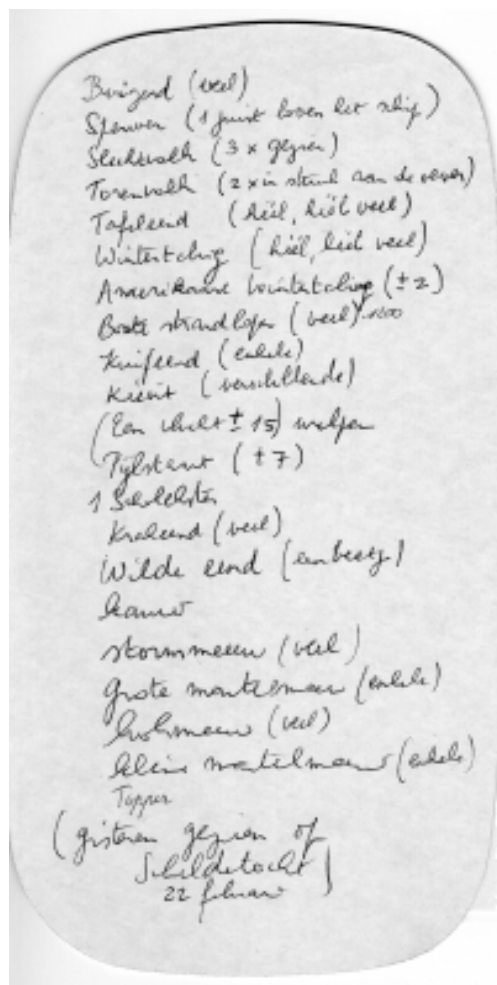
Gids: Erika Van den Bergh
 Leiding: Luk Smets
 Aantal deelnemers: 70
 Verslag: Ria Thys

Ons natuurgebied de Hobokense Polder ligt aan de Schelde. Voldoende reden dus voor onze afdeling om aan deze rivier wat meer aandacht te schenken.

Vandaag zit het lot ons echt mee. We hadden afspraak met de Jan Plezier I, maar de schipper kwam ons oppikken met zijn veel grotere Jan Plezier II. We hadden dus ruimte in overvloed om met kijkers en telescopen het vogelaanbod te observeren. De 70 ingeschreven deelnemers bewijzen dat er een grote belangstelling bestaat voor wat alternatieve activiteiten. En anders dan onze gewone wandelingen was dit wel: met een biertje of een koffie in de hand, rustig genieten van het voorbijglijdende landschap. Wie het wenste, kon op het buitendek genieten van een "raamloze" kijk op de foeragerende of rustende vogelwereld. Een eerlijk gezegd, het dek stond de hele dag goed gevuld met vogelaars.

Erika Van den Bergh van het Instituut van Natuurbehoud ontpopte zich als een gedreven gids met een enorme dossierkennis. Zij legde ons uit hoe de overheid met natuurtechnische ingrepen de levenskwaliteit van de Schelde tracht te verbeteren. Een meer integraal beheer van het estuarium is gericht op het duurzaam functioneren van het ecosysteem, met maximale verzoening van de verschillende gebruiksfuncties, waarbij ruimte voor de rivier centraal staat. In nauwe samenwerking met AWZ afdeling Zeeschelde tracht het Instituut hieraan een bijdrage te leveren vanuit een ecologische invalshoek. Meer informatie over deze projecten kan je vinden in het Kenniscentrum van het Instituut via www.instnat.be. Alhoewel veel dossiers een lange lijdensweg kennen en nog moeten uitgevoerd worden, zijn de resultaten toch zichtbaar: herstelling van oevervegetaties, een terugkeer van verdwenen vissoorten en een stijgend aantal overwinterende vogels.

Aan een schouw van de elektriciteitscentrale te Schelle heeft Natuurpunt Rupelstreek een nestkast voor de Slecht-

Waarnemingen van Lucy De Nave.
 Let op de aantallenomschrijvingen!

valk gehangen. Met enig turen vinden we de Slechtvalk, pronkend op een elektriciteitsmast. Laag tij is de beste tijd voor vogelwaarnemingen. De rivier is smaller, dus zitten de watervogels dichterbij en op de drooggevallen slikken foerageren waadvogeltjes. Voor de vele andere interessante waarnemingen verwijs ik naar bijgevoegd "bierkaartje" van Lucy. Bijzonderheden zijn wel het koppeltje Topper en de 2 Amerikaanse Wintertalingen. Walter Van Ginhoven van Natuurpunt Antwerpen Noord telde een grote groep Bonte Strandlopers ter hoogte van Temse. Hij kwam op een resultaat van 1200 exemplaren.

Ter hoogte van het natuurreservaat De Kramp nabij Vlassenbroek was ons keerpunt. We maken nog een klein ommetje langs de Rupel en varen voorbij het Noordelijk Eiland. Kunnen we dat ook weer eens vanuit een ander gezichtspunt bekijken!

Terug in Hoboken beloofde Luk onder druk van de deelnemers volgend jaar weer een Scheldeboottocht in te richten. Dan kiezen we Saeftinghe als doel. We houden je aan je belofte, hoor!

Luk, hartelijk dank voor het initiatief: de deelnemers waren meer dan tevreden. Erika, bedankt voor je duidelijke informatie.

Uilen zijn geen uilen d.d. 06/03/2004

Gids: Pierre De Roo
 Leiding: Hugo Waeterschoot
 Aantal deelnemers: 16
 Verslag: André De Mul

De waarheid achter de spreekwoordelijke titel ontdekken of gewoon een avondje uit in het Peerdsbos?

Rudy paste ervoor vanwege een spierscheur en daarom nam Hugo de leiding op zich. Ondanks de verkeerschaos op en rond de Ring, kwamen we min of meer of tijd aan op de eigenlijke plaats van vertrek. Pierre De Roo en nog enkele andere deelnemers stonden ons geduldig op te wachten.

De Bosuil is de grootste predator in zijn soort en in onze kontreien, en zijn territorium strekt zich uit over een gebied van ongeveer 60 ha. Het Peerdsbos is een gemengd (loof- en dennen)bos, ongeveer 100 ha groot. Met het aangrenzende Park van Brasschaat kunnen hier dus 2 koppels Bosuil leven.

Na een korte inleiding en een eindje stappen hoorden we bij het Melkhuisje gehoe-hoe, ver weg uit de richting van het Park. Het schijnsel van de (bijna) volle maan door de bomen maakte het allemaal nog wat spannender. We wandelden verder. Buiten wat opvliegende duiven en een sinister gezelschap wat verder in het bos, leverde de wandeling geen markante waarnemingen op. Tegen het einde van de wandeling hoorden we toch het ge-ieuw-ieuw van vrouwtje Bosuil. Zij was even uitgevlogen om te zien waar mannetje bleef. Een eind verder hoorden we haar terug, ditmaal vrij dicht. Nochtans gaf ze haar identiteit niet prijs. Spijtig, maar zo blijft het mysterie bewaard. Terug naar huis en zelf een uiltje knappen.

Busuitstap naar de Blankaart en de IJzermonding

d.d. 14/03/2004

Gids en leiding: Danny Jonckheere
 Aantal deelnemers: 41
 Verslag: Tuur Wuyts

Wegens de relatief grote afstand wordt de westkant van West-Vlaanderen niet zo vaak geprogrammeerd voor een bezoek aan de kuststrook, maar nu bezochten we de Blankaart (200 ha) en de IJzermonding. De Blankaart is een kasteeldomein met een uitgestrekte vijver (50 ha) die ontstaan is in de 15de en 16de eeuw door uitvening. In het park Grote Bonte Specht en Zanglijster en op de grond Bloeiend Speenkruid. Infoborden geven toelichting over planten, dieren en beheer. Van op de fraaie boogbrug genoten we van een weids uitzicht over de vijver met zijn Smienten, Wintertalingen, een enkele Pijlstaart, Grauwe Ganzen en Futen in prachtkleed. Een kronkelend pad leidde ons naar een vogelkijkhut. Iedereen genoot van het zonnige weer en de mooie en weidse omgeving.

Door drassig wei- en hooiland en langs rietvelden wandelden we richting waterspaarbekken. Dit is een enorme achthoekige betonnen constructie die wel 3 miljoen m3 water kan bevatten. 's Middags aten we in "De Gouden Appel", een authentiek volkscafé met een gul onthaal. De borden stonden reeds op tafel en tweemaal werd verse tomatensoep uitgeschept!

Daarna richting IJzermonding. De wind blies hier nog steviger dan in Woumen. In de duinen Roodborsttapuiten op trek en op het slib Tureluur, Bonte Strandloper, Schol-

ekster en goed verscholen tegen een hoop steenblokken een groep Goudplevieren en Steenlopers. Iets verder op het strand Drieteenstrandlopers en tegen een golfbreker, Steenlopers en enkele Paarse Strandlopers. Dat was het zowat. Uitgewaaid en tevreden keerden we op onze stappen terug om ons dan met de bus richting Antwerpen te laten voeren. Danny, we hebben ervan genoten!!

Braakballenpluisavond d.d. 20/03/2004

Gids en leiding: Jan Waeterschoot
 Aantal deelnemers: 6
 Verslag: Tuur Wuyts

Voor een beperkt, maar geïnteresseerd groepje leerde Jan ons aan de hand van uitgebreide documentatie en duidelijke slides hoe men te werk moet gaan om prooiresten uit braakballen te dertemineren. Beenderen, schedeltjes, onderkaken en chitinepantserstjes vertellen ons welke prooien werden geslagen of gegrepen door uilen, valken, reigers, meeuwen e. d.

Voor dit werk dient men te beschikken over een determinatiesleutel. Deze sleutel aandachtig lezen, kijken en vergelijken brengt u stap voor stap op weg om te komen tot familie of soort. Om inzicht te krijgen over het voorkomen van kleine knaagdieren of spitsmuizen is dit dikwijls de snelste en efficiëntste methode. Met geduld en de hulp van Jan konden we op het einde van de avond reeds verschillende prooiresten op naam brengen. Veel oefenen is ook hier de boodschap. Jan, bedankt voor de goede voorbereiding en het bevattelijk voorbrengen van deze les!

Vogeltocht voor kinderen en lentewandeling voor volwassenen in Fort 7 d.d. 28/03/2004

Gidsen: Kindertocht: Moniek Van den Bergh en Nancy Geldhof
 Lentewandeling: Fons Waeterschoot, Lucy De Nave, Herman Snoeck en Tuur Wuyts
 Leiding: Kindertocht: Nancy Geldhof
 Lentewandeling: Ria Thys
 Infostand en café: Daniëlla Van Peel, Chris Verwaest, Michel Van Megroot, Ria Thys
 Aantal deelnemers: Kindertocht: 21
 Volwassenen: ca. 50
 Verslag: Ria Thys

Het gonsde die zondag weer van de bedrijvigheid in Fort 7. Voor de wandelingen waren niet alleen onze leden via

rAntGroen uitgenodigd, maar er was ook een uitnodigingetje gebust in de woonwijk naast Fort 7. We konden op die manier een aantal mensen verwelkomen voor wie dit bezoek een eerste kennismaking met Fort 7 betekende.

Stralend lenteweer! Een uitgelezen moment om ons mooie natuurgebied in zijn lentetooi te ontdekken en te bewonderen. Nadat de volwassenen, die met 4 gemotiveerde natuurgidsen toch wel erg verwend werden, vertrokken waren, kregen de kinderen in het lokaal een korte inleiding op de boeiende vogelwereld. Nadat ook zij in het Fortdomein op zoek gingen naar de vogeltjes, konden de mensen van de Communicatiewerkgroep aan de slag om het lokaal om te toveren tot een heus cafetaria met kleine informatiestand (en de bereidheid om heel veel info te geven). Zelfs de koekjes en de paaseitjes ontbraken niet.

Verslaggeefster van dienst trok toch ook een uurtje het terrein op om wat foto's te nemen van de kindergroep, die net als kleine (of grote) vogels met hun "vleugeltjes" stonden te molenwieken, klaar om Fort 7 vanuit de lucht te verkennen. Bij de volwassenengroepen ging het er - alhoewel iets ernstiger - toch zeer boeiend en leerzaam aan toe. Alleen Tuur, waar zat jij toch met je groep? Ik kon je niet vinden in ons toch niet zo grote gebied.

In de loop van de namiddag kregen we in het lokaal ook enkele losse bezoekers, die zodanig gecharmeerd bleken te zijn van onze afdelingswerking, dat ze lid wensten te worden.

Resultaat van deze dag: 70 blij gezichten die weer wat meer respect en verwondering voor de natuur in ons fort hebben meegekregen, 10 tevreden medewerkers, 4 nieuwe leden, waaronder een nieuw lid die ineens ook tot de Educatieve werkgroep wilde toetreden en daar nu reeds getoond heeft heel wat in haar marge te hebben. Bedankt aan alle medewerkers !

Vogeltocht Bospolder Ekeren d.d. 04/04/2004

Gids:	Wim Roelant
Leiding:	Tuur Wuyts
Aantal deelnemers:	13
Verslag:	Ria Thys

Een tocht in de Antwerpse regio, waarbij zowel gids als leiding eigenlijk verwoede fietsers zijn, kan een "problematische" start kennen. Dat hebben we onderweg naar de Bospolder in Ekeren ervaren. Tuur en Wim zaten samen in een auto en waren echt het noorden kwijt. Dat kan je zo hebben: de weg naar de Bospolder ziet er nu eenmaal van op het fietszadel heel anders uit.

Maar het is jullie vergeven hoor, wat je ons daarna aanbiedt, is echt de moeite waard. Wim situeert de Bospolder en het Ekers moeras op de kaart. Het gebied, 85 ha groot, is het eerste natuurinrichtingsproject van Vlaanderen. De herstellingswerken werden nog maar enkele jaren geleden uitgevoerd door de Afdeling Natuur van de Vlaamse gemeenschap en de Vlaamse Landmaatschappij. Beheerder Natuurpunt Antwerpen-Noord en terreineigenaar Stad Antwerpen ondersteunden het project. Onze eerste korte wandeling leidt ons naar de vogelkijkhut IJsvogel: van hier uit hebben we een mooie aanblik op de grote plas. Kuifeendjes, Dodaars, Tafeleend, Knobbelzwaan, Nijlgans, ... en horen we daar geen Blauwborst? Mannekes, het weer lijkt wel goed, hé! Gaan we dan toch maar helemaal rond? Een fijn wandelingetje van een kleine 4 km. Onderweg passeren we enkele waterpoelen. Soms kikkerdril te vinden? Neen, misschien toch nog even te vroeg. We naderen de vogelkijkwand die ons zicht geeft op het Ekers moeras. En kijk daar, de Blauwborst in al zijn glorie! Weer verder naar kijkhut Waterral. Canadese Gans, Fuut, Dodaars, Wintertaling, ... er zit niet enorm veel, maar wel leuk voor de beginnende vogelkijkers onder ons. Zij worden niet overrompeld door een massa vogels. Tijd dus om even rustig het vogelboek er bij te halen en de kenmerken van bepaalde vogels aan te wijzen.

Net voor we weer aan de parking zijn, kunnen we nog het Vuurgoudhaantje bewonderen. Oh, ja, gewoon de lentepracht van bloemen en struiken, dat is al een wandeling waard. Wat een pracht komt er uit die grote zwarte knoppen van de Es!

Hebben we nog even de tijd om de Ekerse plassen te bekijken? Ook hier is het erg rustig; er liggen te veel "kikvorsbilletjes" (duikersclub) in het water.

Wim en Tuur, het was een fijne voormiddag. Heel hartelijk bedankt.

Landschapswandeling De Pannenhoeft d.d. 12/04/2004

Gids:	Tuur Wuyts
Leiding:	Ingrid Van Havere
Aantal deelnemers	vm: 23
	nm: 21
Verslag:	Wim Vandeweyer

Een heerlijk lentezonnetje zorgde ervoor dat er 19 mensen op deze paasmaandag naar de Bist afzakten om mee te gaan naar het geboortedorp van Vincent Van Gogh. Daar aangekomen kregen we een welkomstlied van een Zanglijster alsook het gezelschap van Dré en Lieve.

De zon scheen volop toen we onze tocht aanvatten. Tuur en

Ingrid hadden deze wandeling niet beter kunnen plannen dan op de Dag van het Landschap. De beschrijving in rAntGroen was niet overdreven. Wat we te zien kregen, was écht een mix van verschillende landschapsvormen: een stukje heide, meanderende beekjes, naaldbomen met als gevolg ook een grote verscheidenheid aan vogels. We zagen o.m. Roodborsttapuit, Kuifmees, Witte Kwikstaart en Sperwer. Toen we onze magen gingen vullen met spijs en drank wachtte een Pauw ons op met een air van "Wat komen al die mensen op mijn landgoed doen?" en zagen we dat Lieve hier een vaste klant was (er hing namelijk een naamkaartje van haar aan de buitenkant van de hoeve). We keken wel raar op toen de patron de parasol openzette, want iedereen wou genieten van het zonnetje. Toen we doorgingen, zagen we plots een roofvogel dat op het eerste zicht op een Sperwer leek. Rudy (Vansevenant) verbeterde ons echter en wist te vertellen dat het een Boomvalk was (abnormaal vroeg op het jaar).

Na deze uitspraak moesten we jammer genoeg afscheid nemen van hem en Hilde en zetten we onze tocht verder in een ander gedeelte van het natuurgebied. Tuur vertelde ons dat we even het groene pad moesten verlaten om zo bij een oude hoeve te belanden. Daar zagen we een Putter die zich door zijn vele fans liet bewonderen alsook een Boomklever die van alles naar zijn nest was aan het dragen. Tot slot wil ik Tuur en Ingrid héél hartelijk bedanken voor deze schitterende tocht en aan Dré en Lieve zeggen dat ik het tof vond dat ze er nog eens bij waren. Ciao.

Busuitstap naar het voorjaarsplantenparadijs van het Lessedal d.d. 17/04/2004

Gidsen: Yvonne Billion en Fons
Waeterschoot
Aantal deelnemers: 47
Verslag: Hilde Vangrunderbeek

Na een korte inleiding aan de oever van de Lesse te Houyet vertrokken we, gezien het aantal deelnemers, in 2 groepen voor een wandeling van 10/12 km.

Reeds van bij de aanvang stonden heel wat voorjaarsbloemen open en onze gids Yvonne had moeite ons te overtuigen toch een stapje sneller te gaan, zij wist immers wat ons nog te wachten stond. De soortenrijkdom was zeer groot en naast de gekende voorjaarsbloemen als Speenkruid, Bosanemoon, Muskuskruid e.a...determineerden wij ook soorten welke meer houden van een kalkhoudende of vochtige bodem zoals Vingerhelmbloem, Bleke Schubwortel, Goudveil, enz...

Het bleef echter niet bij benoemen van de vele soorten, Yvonne wist ons ook heel wat interessante theoretische uitleg en boeiende weetjes te vertellen.

Dankzij de lentezon en de zachte temperatuur waren heel wat insecten actief. Mestkevers, hagedissen en ook heel wat vlinders zoals de Citroenvlinder, de Kleine Vos, de Oranjetip e.a...werden gezien. Vlinders spelen trouwens een belangrijke rol bij de bestuiving en bijgevolg bij de voortplanting van heel wat voorjaarsplanten.

In de lente zijn ook de vogels heel actief en de zang van de Zanglijster, Zwartkop, Vink, Winterkoning, Roodborst en verschillende mezensoorten was niet uit de lucht. Enkele malen konden we ook de doordringende kreten van de Zwarte Specht horen. Uiteraard bleven we ook de ganse dag

attent uitkijken naar vogelsoorten welke voorkomen aan stromend water zoals de Waterspreeuw, de IJsvogel en de Grote Gele Kwik...en kort na de gezamenlijke picknick werden we beloond en kregen we mooi twee ex. van deze laatste soort te zien.

Het was een erg gevarieerde tocht. In de voormiddag liepen we langs de oevers van de Lesse, in de namiddag werd het parcours heel wat lastiger met heel wat hindernissen. Het was een zaaa...lige dag en in naam van de vele trouwe fans maar ook in naam van de nieuwe leden bedankt Yvonne en Fons voor het enthousiasme en de energie waarmee jullie deze tocht hebben geleid. En Fons, als je het verslag wat te eenzijdig vindt, ik beloof je, volgende keer wandel ik met jou mee!

Turnhouts Vennengebied en Winkelsbroek

d.d. 02/05/2004

Gids: Peggy Beers
Leiding: Peggy Beers en Tuur Wuyts
Aantal deelnemers: 10
Verslag: Peggy Beers

Afspraak om 8u15 aan de Bist. De gids is reeds aanwezig om 7u50 en nog niemand te zien... . Tegen 8u15 staan er al enkele dapperen aan de auto's verzameld. We besluiten met 2 wagens naar Turnhout te rijden. In de voormiddag gaan we een fikse wandeling in het Turnhouts vennengebied maken. Er is voor elks wat wils, vogels (vooral weidevogels dan), planten (mooie bermen ginder) en korstmossen. We zien al direct Kieviten, Grutto's en Wulpen vliegen. Toch spijtig dat we dit in Vlaanderen niet veel meer kunnen zien... . Het valt vooral op dan er op de akkers veel Tapuiten zitten. Op de hele tocht zien we er zeker een stuk of 20. Boompieper zien we van dichtbij en we horen Boomleeuweriken.

De tocht verloopt voorspoedig tot de gids (verstrooid iemand) de weg uit het oog verliest: een extra stukje wandelen dus. De boterhammetjes wachten... .

In de namiddag deden we een wandeling in het Winkelsbroek, een natuurgebied in het zuiden van Turnhout. Op vogelgebied was het er erg rustig, maar de weilanden stonden vol Pinksterbloem, Boterbloemen, Pitrus en de Oranjetipjes waren aan het rondfladderen. Mooi zicht! Hopelijk vonden de deelnemers het een aangename dag. Ze waren alvast een aangename groep. Bedankt!

Wandeling in de buurt van Gierle (VM) en rond "Het Blak" te Beerse (NM) d.d. 08/05/2004

Gids: Herman van den Reeck
Leiding: Tuur Wuyts
Aantal deelnemers: 6
Verslag: Rina Vredembregt

De voorbije nacht had het flink geregend, en de weersvoorspellingen voor de volgende dag waren verre van hoopgevend. De weinigen die het desondanks waagden om aan de uitstap deel te nemen, werden daarvoor overvloedig beloond. Niet alleen omdat het de hele dag droog bleef, maar vooral omdat zij de kans kregen een schitterend en uniek gebied te bezoeken.

Het Grotenhout te Gierle (Lille) is een gemengd bos met een grote biodiversiteit en verschillende biotopen. Het was

het favoriete jachtgebied van Filips de Goede, Maximiliaan van Oostenrijk, en tot 1648 bezit van "de Kroon" (de koningen van Spanje, de Habsburgers, erfgenamen van de hertogen van Brabant). In 1753 werd het verkocht (families Merode, Arenberg). Ook later nog jachtgebied voor rijke heren van stand. Sedert 2000 is het gedeeltelijk in bezit van de Vlaamse Gemeenschap (AMINAL). Het is meer dan 300 ha groot, waarvan 65 ha beschermd. Het bos wordt doorsneden door prachtige dreven van indrukwekkende beuken en eiken, op sommige plaatsen ook Paardenkastanjes, die nu volop in bloei stonden. Tussen de loofbomen staan verschillende coniferen: Lork, Grove den, Corsicaanse Den, Douglasspar, Gewone Spar. In het sappige, welige bermgras bloeiden Gele Dovenetel, Klaverzuring, Kruijpend Zenegroen, Hondsdraf, Grote Muur, Kleine - en Bosveldkers. Een smal, kronkelend grachtje stond vol met de zacht lila bloesems van Waterviolier. Het gebied vertoont duidelijk de kenmerken van een parkachtig bos, getuigen daarvan de sierstruiken, Rododendron en de geurige Azalea Mollis. Tijdens de wandeling werden we voortdurend begeleid door vogelgezang: Zanglijster, Merel, Fitis, Tjiftjaf, Roodborstje, Koolmees, Pimpelmees, Vink, Boomklever, Zwartkop, Tuinfluiter.

Zwartkop

Af en toe zagen we een Grote Bonte Specht of een Roodborsttapuit. Ergens hoog in een den zat een Zanglijster verrukkelijk te zingen; wijd schalden de hoge tonen door het stille bos. Het stoorde hem niet dat wij minuten lang de verrekijkers op hem richtten.

Na de middag bezochten wij Het Blak te Beerse. Door de afgravingen voor de steenbakkerijen in de omgeving ontstonden putten. De plassen zijn vooral in de winter een dankbaar gebied voor observatie van watervogels. Nu lag de grote plas er eerder verlaten bij. De loodrechte zandmuur aan één zijde van de plas biedt nestgelegenheid aan vele Oeverzwaluwen. Wij zagen de vier soorten door de lucht scheren en fladderen: Oeverzwaluw, Huiszwaluw, Boerenzwaluw en Gierzwaluw. Aan de overkant van de weg ligt een weiland, waar we de weidevogels wilden bekijken: Grutto, Wulp, Kievit, Scholekster. Maar dat werd ons belet door een boze boer die ons terugjoeg. De zijweg die we net waren ingeslagen was afgezet door een bareel, maar zonder enig verbodsteken. We volgden dan maar een aangeduid wandelpad tussen dennenbosjes. Daar was de

grond bedekt met de laagkruipende, onopvallende Wolfsklauw. Op de vochtige oever van een vennetje groeiden minuscule Zonnedauwplantjes. In een korte flits zagen we een Goudhaantje in het struikgewas.

Nachtegalenwandeling in de Hobokense Polder

d.d. 13/05/2004

Gidsen: Wim Mertens en Danny Jonckheere
 Leiding: Annie Vandeweyer - Van Zwieten
 Aantal deelnemers: 28
 Verslag: André De Mul

28 wandelaars op een donderdagavond is niet slecht, zeker gezien het wisselvallig weer. Onder leiding van Danny en Wim trokken we in twee groepjes de Polder in. Geniet van dit stukje natuur. Dat doen we. In de Grote leigracht bloeit Waterviolier. Danny vestigt ons gehoor op Winterkoning, Roodborst, Tjiftjaf, Zanglijster, Zwartkop en Fazant. Ik geloof hem op zijn woord maar zelf herken ik alleen Tjiftjaf, Winterkoning en het "boskieken". Het pad buigt linksaf langs de oude spoorwegberm. We horen een Nachtegaal maar die is nog niet bij stem. In de verte lacht een Groene Specht en dichterbij hamert een Grote Bonte Specht. Ook een Ringmus laat zich horen. We voelen nattigheid van neerdwarrelende schuimvlokjes, afkomstig van de Schuimcicade - een insectje dat zich verpopt en daarbij schuim produceert. We maken een ommetje naar de "Petrol". In de lucht fladdert een Torenvalk. Dichter bij de grond scheert een Zwarte Roodstaart voorbij. We wandelen naar een rietveld wat verderop. Misschien zit de Grote of de Kleine Karekiet hier. Neen, maar wel mannetje Rietgors. Ook vliegen enkele Tafeleenden over. In het bermgroen trekken Avondkoekoeksbloem en Wilde Reseda onze aandacht. Langs de petroleuminstallaties gaan we terug het natuurreserveaat in. Op en rond een plas zien we Kievit, Canadese Gans en Krakeend. We komen zo in een open gebied. Dit is de biotoop van de Fitis. In het gras ontwaren we Ruig Vergeet-mij-nietje en Veldsla. Behalve één Galloway, zijn de Konikpaarden en Galloways niet thuis, evenmin de Fitis. In een struikbosje vliegt een Grasmus op. Over de grasvlakte komt het ander groepje Natuurpunters ons tegemoet. Geleidelijk klinken de vogelgeluiden vertrouwd en wordt hun gezang herkenbaarder, vooral van de Nachtegaal. Bij het passeren van de Orchis stelt zij ons telkens weer voor het dilemma: Bos- of Gevlekte orchis? Bij de kijkwand gekomen, zien we op de plas Bergeend, Wilde Eend en Dodaars en worden we ook nog getraakteerd op een kikkerconcert. De schemer valt in en we gaan terug richting parking. Als we bijna aan de rand van de Hobokense Polder gekomen zijn, laat een Nachtegaal van dichtbij zijn hele repertoire horen. Is dit geen mooi slot van een mooie wandeling? Bedankt Danny en Wim.

Paardebloem goudgeel
 minizon in groene gras
 hemel kust aarde

Mia Kuyken

Meer gedetailleerde informatie (vertrekplaats en -uur, kledij, ...) over de activiteiten vind je in dit tijdschrift.
Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

Uitstappen

- Zo. 11 juli Libellentocht naar het Broek in Blaasveld
 Za. 24 juli **Rondje Pondje naar Volkerak en Oosterschelde**
 Za. 31 juli Sprinkhanentocht naar De Liereman
 Zo. 8 aug. Bosvoorde en Zoniënwoud
 Za. 14 aug. **Fietstocht in de Polder en de Noorderkempen**
 Zo. 29 aug. **Bus- en bootocht Schouwen... op zoek naar steltlopers**
 Za. 4 sept. **Bustocht naar de Hoge Venen**
 Zo. 19 sept. De Maatjes en de Oude Buyssche Heide
 Zo 3 okt. Linkeroever en Saeftinghe
 Za. 9 okt. Herfstwandeling in het Schoonselhof
 Zo. 10 okt. **Bustocht naar de Olef-vallei**
 Za. 16 okt. 1) Vogeltrek langs de Zeeuwse kust
 2) Het mariene leven in de Oosterschelde
 Zo. 24 okt. Roofvogeltrek over de Kempen
 Za. 30 okt. Het arboretum van Tervuren

Cursussen

- Paddestoelencursus:** Theorie: vrijdag 3 sept. De IJsvogel
 Praktijk: van za. 4 sept. t.e.m. 23 okt.
Vogeltrek cursus: Theorie: 6 en 13 okt. in De IJsvogel
 Praktijk: 16 en 24 okt.(zie agenda)

EXTRA

- Zo. 5 sept. Aquafindag in Kiels Broek, Antwerpen-Zuid: Hulp welkom !

Vergaderingen (vrij toegankelijk)

- Wo. 18 aug. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36 , Hoboken om 19.30 u
 Wo. 15 sept. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36 , Hoboken om 19.30 u
 Di. 12 okt. Gidsenvergadering De IJsvogel, Fort 7, 19.30 u
 Wo. 20 okt. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36 , Hoboken om 19.30 u

Natuurbeheer

- Hobokense Polder:** za.10 juli van 10.00 u tot 17.00 u
 wo. 14 juli van 18.00 u tot 22.00 u
 zo. 25 juli van 10.00 u tot 17.00 u
 za. 14 aug. van 10 u tot 17.00 u
 zo. 19 sept. van 10 u tot 17.00 u
 za. 9 okt. van 10 u tot 16.30 u
 Info bij Danny Jonckheere/Wim Mertens (colofon)
Fort 7: za. 2 oktober van 9 tot 12 u
 Elke zaterdag tot begin maart !
 Info bij Peggy Beers (colofon)

Geleide wandelingen en activiteiten in onze natuurgebieden

- Za. 17 juli **Vlinderdag en -nacht: Hobokense Polder**
 Zo. 22 aug. Zomerwandeling in de Hobokense Polder
 Zo. 12 sept. **Open Monumentendag in Fort 7:**
 Hulp welkom !
 Zo. 19 sept. Wandeling in de Hobokense Polder
 Zo. 17 okt. Herfstwandeling in de Hobokense Polder

Infostanden van de Communicatiewerkgroep

- Za. 17 juli Vliednamiddag in de Hobokense Polder
 Zo. 5 sept. Aquafindag in Kiels Broek, Antwerpen-Zuid
 Zo. 12 sept. Open Monumentendag in Fort 7
 Zo. 3 okt. Opendeurdag in de Kinderboerderij te Wilrijk

In dit nummer

2	Colofon	20	Educatief:
3	Agenda: weekendactiviteiten	20	Gierzwaluwproject
11	Cursussen	21	Gewijzigde plantendelen (deel 2)
12	Bestuursberichten	24	Grassen- en zeggenlijst
13	Fort 7-nieuws:	25	Aalscholvers
	13 De vegetatie van Fort 7	25	Wandeling langs de Koude Beek
	16 Open Monumentendag	27	Studie:
17	Hobokense Polder-nieuws:	27	Geluidjes uit de Koolmeesnestkast
	17 Waterwildtellingen	27	Insectenwerkgroep
	17 Paddenoverzetactie 2004	28	Dieren in onze omgeving
	18 Nachtvinders	29	Kinderhoek: 't rAntGroentje
	18 Natuurbeheer	31	Verslagen
19	Natuurgebieden in beheer	36	Activiteitenkalender

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen, met verschijningsdatum 1 oktober, ontvangen we graag ten laatste **15 augustus 2004**. Te bezorgen bij de rubriekverantwoordelijken, zie blz. 2
OPGELET: Uitzonderlijk dienen de teksten voor de agenda van 1 nov. t.e.m. 31 jan. bij An Caers te zijn **uiterlijk 31 juli!**